

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta tělesné kultury

KOMPENZAČNÍ POMŮCKY DIDAKTICKÉ PRO ŽÁKY SE SLUCHOVÝM
POSTIŽENÍM V EDUKAČNÍM PROCESU

Diplomová práce
(bakalářská)

Autor: Veronika Máchová, Aplikované pohybové aktivity
Vedoucí práce: Mgr. Svatava Panská

Olomouc 2013

Jméno a příjmení autora:	Veronika Máchová
Název bakalářské práce:	Kompenzační pomůcky didaktické pro žáky se sluchovým postižením v edukačním procesu
Pracoviště:	Katedra aplikovaných pohybových aktivit
Vedoucí bakalářské práce:	Mgr. Svatava Panská
Rok obhajoby diplomové práce:	2013

Abstrakt: Tato bakalářská práce je zaměřena na deskripci kompenzačních pomůcek didaktických a jejich využití v předškolním věku, čili v mateřských školách. Kompenzační pomůcky didaktické jsem zmapovala, zdokumentovala, popsala a sestavila k nim osnovu. Uvedené zmapování probíhalo na základě návštěv mateřských škol pro sluchově postižené a konzultací se speciálními pedagogy. V práci jsou předloženy pouze vybrané pomůcky, které jsou základem pro rozvoj myšlení, pojmové zásoby a komunikace sluchově postižených dětí. Tyto pomůcky jsou jednak produktem moderních technologií a zároveň bylo zjištěno velké množství významných pomůcek vytvořeno samotnými pedagogy právě ve školách pro sluchově postižené.

Klíčová slova: pomůcky didaktické, kompenzace, mateřská škola, sluchové postižení,

Author's first name and surname: Veronika Máchová

Title of the thesis: Compensatory didactic aids for students with hearing impairment in the educational process.

Department: Department of Applied Physical Activities

Supervisor: Mgr. Svatava Panská

The year of presentation: 2013

Abstract: These bachelor's thesis is focused on description of the didactic assistive devices and their use in preschool, or nursery schools. Compensatory didactic aids I mapped, documented, described and drew up a syllabus for them. The mapping was based on visits to nursery schools for the hearing impaired and consultations with special educators. The thesis presented only selected aids that are the basis for the development of thinking, conceptual supplies and communication of hearing impaired children. These devices are both products of modern technology and at the same time it was found a large number of important aids that were created by the teachers currently working in schools for the hearing impaired.

Keywords: didactic aids, compensation, nursery schools, hearing impairment

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně pod vedením Mgr. Svatavy Panské, uvedla všechny použité literární a odborné zdroje a dodržovala zásady vědecké etiky.

V Olomouci dne 29. července 2013

.....

Chtěla bych zde poděkovat Mgr. Svatavě Panské za trpělivost, pomoc a věcné rady, které mi poskytla při zpracování bakalářské práce, dále paní ředitelce Mgr. Martině Michalíkové a učitelkám za umožnění sběru dat na MŠ, ZŠ Kosmonautů v Olomouci.

Obsah	
1 Úvod	8
2 Přehled poznatků	10
2.1 Osoby se sluchovým postižením	10
2.1.1 Vyšetření sluchu	10
2.2 Rozdělení postižení	11
2.2.1 Periferní nedoslýchavost	11
2.2.2 Centrální nedoslýchavost či hluchota	12
2.2.3 Poruchy v prenatálním období	13
2.2.4 Poruchy v postnatálním období	14
2.3 Komunikace sluchově postižených	15
2.3.1 Komunikační systémy	15
2.3.2 Didaktické prostředky pro rozvíjení zrakové percepce	17
2.3.3 Logopedie a narušená komunikační schopnost	18
2.4 Výchova a vzdělávání	19
2.4.1 Přístupy k výchově a vzdělávání žáků a studentů s vadami sluchu	19
2.5 Kompenzační pomůcky pro sluchově postižené	24
2.5.1 Individuální protetika sluchově postižených	24
2.5.2 Kompenzační pomůcky didaktické	28
3 Cíl práce	29
4 Metodika	30

5 Dokumentace materiálů s pomůckami	32
6 Výsledky	33
6.1 Pomůcky vizuální	35
6.2 Pomůcky auditivní	54
6.3 Pomůcky audiovizuální	57
6.4 Pomůcky lokomoční a relaxační	59
7 Diskuze	64
8 Doporučení pro praxi	65
9 Závěr	67
10 Souhrn	69
11 Summary	70
12 Referenční seznam	71
13 Přílohy	74

1 Úvod

Ani v dnešní době nelze říci, že by téma handicap bylo vyhledáváno. Spousta běžné populace má toto téma zakódované v podvědomí jako něco problematického, nekvalitního či něco, o čem by se nemělo mluvit. Ale ta skutečnost, že se mohou narodit jedinci i s určitým postižením, tady byla, je a vždycky bude. A proto bychom ji neměli přehlížet, ba naopak, kvalifikovaně a již od raného věku, těmto sluchově handicapovaným jedincům pomoci.

V bakalářské práci se budu zabývat využitím kompenzačních pomůcek didaktických, jež se užívají v edukačním procesu dětí a žáků se sluchovým postižením. Tyto pomůcky jsou nedílnou součástí života ve školním i domácím prostředí.

Aby se i děti se sluchovým postižením mohly plnohodnotně vyvíjet, je potřeba speciálního přístupu. Speciálním přístupem nemyslíme pouze odvětví vzdělávání, ale také přístup k dítěti v domácím prostředí. A v tom spočívá přínos a důležitost, dokonce nezbytnost kompenzačních pomůcek didaktických, jež se užívají v edukačním procesu dětí a žáků se sluchovým postižením.

Právě proto bych se v této práci chtěla věnovat zejména vlivu didaktických pomůcek na kvalitu života sluchově postižených dětí. S vývojem společnosti a s měnícími se postoji k osobám se sluchovým postižením se rozvíjí i vzdělávání, ve školách pro sluchově postižené. V současné době vzniká rovněž síť poradenských pracovišť, společenských organizací pro sluchově postižené a také firem, vyrábějících různé didaktické pomůcky, jež mohou zajistit v maximální míře podporu při vyučovacím procesu. S tímto působením souvisí pozdější uplatnění osob se sluchovým postižením v běžném životě a tak napomáhat jejich co největší možnou integraci do společnosti.

Celá práce je členěna do třinácti kapitol, které jsou členěny na další podkapitoly, z nichž první kapitola přináší teoretické informace o vyšetření sluchu, rozdělení sluchových vad, komunikaci, výchově a vzdělávání těchto osob. Dále tady můžeme najít rozdělení individuální protetiky sluchově postižených nebo charakteristiku—vybraných mateřských škol pro sluchově postižené. Druhá kapitola je praktická a uvádí škálu kompenzačně didaktických pomůcek a jejich uplatnění v edukačním procesu. Vzhledem k tomu, že je práce

zaměřená na předškolní věk, jedná se o uplatnění popisovaných pomůcek v edukačním procesu mateřských škol pro sluchově postižené.

Cílem této práce je vyhledat, vybrat a popsat didaktické prostředky a kompenzační pomůcky, které se využívají při edukaci sluchově postižených dětí v předškolním věku.

Výstupem práce bude soubor či registr těchto pomůcek s fotografiemi a základním popisem pomůcky.

2 Přehled poznatků

2.1 Osoby se sluchovým postižením

Nedoslýchaví, neslyšící, ohluchlí lidé a osoby s kochleárním implantátem tvoří společnou skupinu sluchově postižených, kteří se vyznačují omezenou sluchovou schopností (Leonhardt, 1999).

Jedinci se sluchovým postižením představují nehomogenní skupinu, jejíž variabilita je dána především různou strukturou a hloubkou sluchové vady, dobou kdy k postižení došlo, celkovou úrovní rozvoje osobnosti a sociokulturními podmínkami, ve kterých probíhá časná i následná surdopedická intervence (Ludíková, 2002).

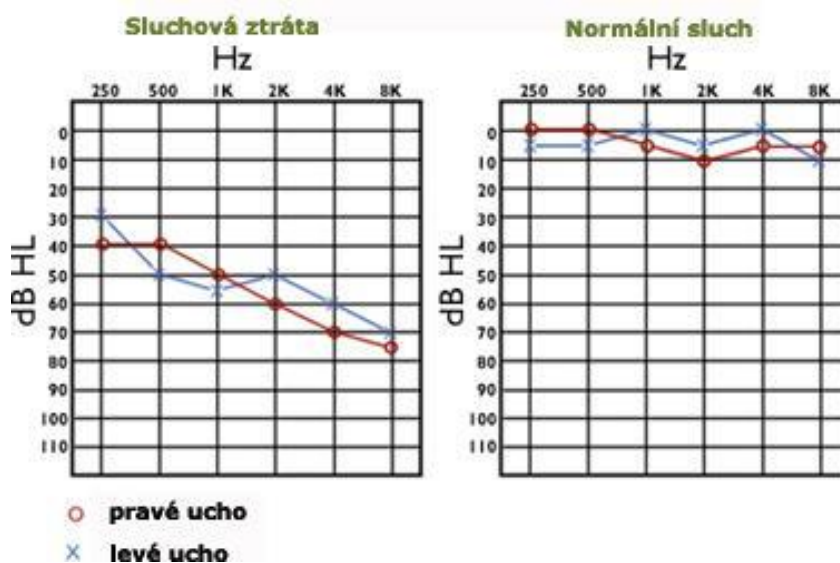
Vyšetřováním, diagnostikou, léčbou a rehabilitací sluchového analyzátoru z hlediska jeho funkcí se zabývá lékařský obor audiologie. Nutné je si uvědomit, že se nevyšetřuje a neléčí pouze sluch, ale především základní komunikační kanál. Ve většině případů sluchového postižení, nelze sluch zlepšit či ho vyléčit, ale můžeme dosáhnout toho, aby se zlepšila jeho komunikační, dorozumívací schopnost (Pulda & Lejska, 1996).

2.1.1 Vyšetření sluchu

„Cílem vyšetřování sluchové funkce je určit tíži postižení čili stupeň sluchové vady a místo postižení sluchového analyzátoru. Diagnostikou a konzervativní léčbou těchto stavů se zabývá audiologie“ (Hahn et al., 2007, 36).

Sluch se vyšetřuje jak pro kostní, tak i pro vzdušné vedení stejně, prostřednictvím kalibrovaných generátorů tónů a šumů tzv. audiometrů, pro každé ucho samostatně (Hložek, 1995).

„Audiogram je graf, který zaznamenává výsledky sluchového testu. Stupeň nedoslýchavosti pro definované základní frekvence je měřen v dB. Frekvence je měřena v jednotkách hertz“ (<https://w1.hearing.siemens.com>).

Obrázek 1. Audiogram

„Audiogram ukazuje prahové hodnoty slyšitelnosti čistých tónů“ (Pulda, 1992, 13).

2.2 Rozdělení postižení

Sluchové vady jsou klasifikovány jako jedny z nejtěžších, a to vzhledem k jejich dopadu na dětský vývoj. Tyto negativní dopady, kdy se jazyk a řeč nevyvíjí na běžné úrovni, se rozšiřují na procesy myšlení a jeho vývoj (Potměšil, 2007).

Myšlení

„Myšlení je zprostředkované a zevšeobecněné poznání objektivní skutečnosti. Vystupuje jako systém operací s kognitivními elementy“ (Boroš, 2002, 215).

2.2.1 Periferní nedoslýchavost

Periferní nedoslýchavost či hluchota se dělí na:

Převodní (konduktivní) – Lejska et al. (1994) tvrdí, že důsledkem převodní nedoslýchavosti, je postižení organické stavby či funkce struktur sluchového orgánu.

Tato vada se vyznačuje sluchovými buňkami, které nejsou stimulovány zvukem, i přestože jsou v pořádku. Zapřičiňuje to překážka ve středouší, která brání jeho přenosu, a to např. zvětšená nosní mandle způsobující poruchu ventilace středouší, nebo nahromadění ušního mazu ve zvukovodu. Kromě uvedeného jsou zdrojem převodní vady také opakující se záněty středního ucha, perforace bubínku i otoskleróza (Horáková 2012).

Percepční (senzoryneurální) – zde hovoříme o nedoslýchavosti percepční, jedná se o porušení struktury, nebo funkce vnitřního ucha a sluchových drah (Lejska, et al. 1994).

Smíšenou (mixta) – kombinace poruch převodních a percepčních, a to v různém stupni a zastoupení (Horáková, 2012).

2.2.2 Centrální nedoslýchavost či hluchota

Postihuje korový a podkorový systém sluchových vad. Jde zde o komplikované poruchy způsobené různorodými procesy a abnormální zpracování signálů zvuku v mozku. Vzhledem ke kvalitě slyšeného zvuku lze rozlišovat jednotlivé stupně sluchových poruch (Horáková 2012).

Klasifikace sluchových vad podle WHO⁷

Velikost ztráty sluchu podle WHO	Název kategorie ztráty sluchu
0 – 25 dB	Normální sluch
26 – 40 dB	Lehké poškození sluchu
41 – 60 dB	Střední poškození sluchu
61 – 80 dB	Těžké poškození sluchu
81 dB a více	Velmi těžké poškození sluchu až hluchota

Lejska (2003, 36) stanovuje stupně sluchového postižení podle ztráty v decibelech pro vzdušné vedení v oblasti řečových frekvencích:

Normální stav sluchu – audiometricky v rozmezí	0 dB – 20 dB
Lehká vada, porucha sluchu	20 dB – 40 dB
Středně těžká vada, porucha sluchu	40 dB – 60 dB
Těžká vada, porucha	60 dB – 80 dB
Velmi těžká vada, porucha	80 dB – 90 dB
Hluchota komunikační (praktická) = zbytky sluchu	90 dB – a více
Hluchota úplná (totální)	bez audiometrické odpovědi

2.2.3 Poruchy v prenatálním období

Poruchy dědičné

Existují dva způsoby přenosu poruchy sluchu z generace na generaci.

1. Tzv. dominantní přenos, kdy sluchovou vadou disponuje pouze jeden z rodičů se nejčastěji projeví progresivní heredodegenerativní nedoslýchavostí, která se může projevit u každého jedince v jiném stupni (od mírného postižení, až po hluchotu).
2. Ke vzniku tzv. sporadické hluchoněmsti dochází mutací postižený genů od obou rodičů. U nás se toto poškození vyskytuje minimálně, pokud ano, jedinec má od narození diagnostikovanou úplnou hluchotu, kde je často přidružené postižení i jiných orgánů.

Vhledem k dnešním technologiím můžeme těmto poruchám předcházet formou různých vyšetření ještě v prenatálním vývoji dítěte (Hroboň, Jedlička & Hořejší, 1998).

Podle Horákové (2012) se kromě dědičně podmíněných poruch mohou vyskytnout v prenatálním období četné syndromy např. Waardenburgův, Usherův, Treacher Collinsův, Alportův aj. Dalšími příčinami může být také onemocnění matky během těhotenství a to např. zarděnkami, spalničkami, černým kašlem, syfilisem, toxoplazmózou či cytomegalovirusem. Sluchové postižení může rovněž vzniknout při užívání toxických látek (alkohol, nikotin, drogy), nebo pokud dojde k kraniofaciální anomálii.

2.2.4 Poruchy v postnatálním období

Poruchy získané

Porucha sluchového charakteru může vzniknout i během porodu. Tyto komplikace, nejčastěji přidušení, vedou k poškození vnitřního ucha, a tedy i sluchu, vzhledem k nedostatku kyslíku (Hroboň, Jedlička & Hořejší, 1998).

Poruchy získané prelingválně

Jako prelingvální část života můžeme označit dobu zhruba do 6. roku života dítěte. V této době bývají příčiny sluchových vad infekční (virového charakteru), jako příklad lze uvést: zánět mozkových blan, zánětlivé onemocnění mozku, či omozečných plen, příušnice aj. Do dalších příčin můžeme zahrnout úrazy hlavy (těžký otřes labyrintu, zlomeniny kosti skalní), poškození mozku (z mechanického hlediska) a opakující se záněty středního ucha (Horáková, 2012).

Podle Lejsky (2003) můžeme za příčinu považovat také onemocnění centrálního nervového systému (sklerosa multiplex), traumata, která právě velmi často v dětském věku zapříčiňují změny zdravotního stavu. Nelze opomenout také stále častěji vyskytující se onkologická onemocnění, kdy se při jejich léčbách nejčastěji aplikují tzv. chemoterapie, a to zejména ozařování. Právě toto ozařování může být rovněž zdrojem poškození sluchových buněk.

Poruchy získané postlingválně

Hroboň, Jedlička a Hořejší (1998) konstatují, že postlingvální období je období po ukončení vývoje řeči jedince. U řady dospělých osob může dojít k poruše sluchu, a to nedostatečným prokrvením tím pádem nedostatkem kyslíku ve vnitřním uchu. Kromě těchto cévních příčin lze zařadit k příčinám také nadměrný hluk, který má buď náhlý charakter (výstřel blízko ucha) či dlouhodobý (práce v hlučném prostředí). Dle Lejsky (2003) je dlouhodobá zvuková zátěž od 85 dB a výše.

Také látky pro sluchový orgán jedovaté, látky toxické, jsou původem pro sluchovou vadu. Posledním, ale velmi běžným zdrojem sluchové vady, především nedoslýchavosti, je věk. Jedná se o přirozený proces vzhledem k stoupajícímu věku (Hroboň, et al., 1998).

2.3 Komunikace sluchově postižených

2.3.1 Komunikační systémy

Komunikačními systémy neslyšících a hluchoslepých osob se dle Zákona o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob v platném znění ze dne 20. 10. 2008 rozumí český znakový jazyk a komunikační systémy vycházející z českého jazyka.

Za základní komunikační systém neslyšících osob v České republice, považujeme znakový jazyk, který je považován i za hlavní formu komunikace neslyšících. Je tvořen tzv. specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, to jsou nejen tvary, postavení a pohyb rukou, pozice hlavy, horních končetin, části trupu, ale také mimikou.

Pokud hovoříme o komunikačních systémech vycházejících z českého jazyka, máme na mysli znakovanou češtinu, vizualizaci mluvené češtiny, prstovou abecedu, Lormovu abecedu, daktylografiku, taktilní odezírání, vibrační metodu Tadoma, či písemný záznam mluvené řeči (Zákon č. 384/2008 Sb.).

„Vizualizace mluvené češtiny je zřetelná artikulace jednotlivých českých slov ústy tak, aby bylo umožněno nebo usnadněno odezírání mluveného projevu osobami, které ovládají český jazyk a odezírání preferují jako prostředek své

komunikace. Písemný záznam mluvené řeči je převod mluvené řeči do písemné podoby v reálném čase“ (Zákon č. 384/2008 Sb.).

Odezírání

Odezíráním nazýváme dovednost jedince vnímat mluvenou řeč zrakem, kterým dochází k pochopení obsahu sdělení nejen podle pohybů, ale i podle mimiky obličeje, výrazu očí a gestikulace. Je to tedy specifická forma vizuální percepce řeči (Janotová 1996).

Podle Strnadové (2001), je odezírání pouze jeden z mnoha způsobů komunikace mezi slyšícími a neslyšícími lidmi. A právě ta slyšící populace bere odezírání jako samozřejmost u člověka se sluchovým handicapem.

Schopnost odezírání je schopností přirozenou, a ta si ovšem žádá určitý talent (vlohy), který je potřeba „pečlivě“ rozvíjet a neustále stimulovat u jedinců se sluchovým postižením (Holmanová, 2005).

Podmínky pro odezírání

Stav zraku

Každý jedinec by měl projít odborným vyšetřením, pokud je zde podezření na zrakovou vadu. Proto je třeba se zaměřit na nově příchodící děti do školy a sledovat u nich i stav zraku. Vzhledem k tomu, že je prokázáno, že v oblasti sluchově postižených dětí je i více zrakových vad než u dětí ostatních (Janotová, 1999).

Osvětlení

Důležité je také zvolit vhodné místo, které by mělo být klidné a hlavně dobře osvětlené. To světlo by mělo osvětlovat tvář mluvícího člověka, jehož řeč bude odezírána (Strnadová, 2001).

Vzdálenost při odezírání

Záleží zde na spoustě okolností jako prostředí, osvětlení. Ale jako nejvhodnější vzdálenost u tzv. proxemiky se pro odezírání uvádí 0,5 m a 3-4 m. Nekompromisně je důležité navázání zrakového kontaktu mezi komunikujícími

tak, aby nedocházelo ke změně směru pohledu a tak zmatení odezírajícího (Janotová, 1999).

Řeč mluvící osoby

Způsob, jak osoba mluví, může odezírání usnadňovat, ale také omezovat. Je dobré vybrat vhodný slovník, např. pokud jedinec se sluchovým postižením neporozumí danému slovu či větě, je důležité zvolit vhodné synonymum či zjednodušit celou větu. Na škodu, také není dělit řeč na logické celky pomocí pauz, které vede k lepšímu porozumění obsahu textu (Janotová, 1999).

Rychlost řeči by měla být přiměřená, volíme pomalejší tempo. Pokud jde o artikulaci, snažíme se o zřetelnou, ne ovšem až nepřirozenou, nebo výraznou (Holmanová, 2005).

Není také dobré mluvit příliš dlouho. Dobře zvolený způsob je se s odezírajícím častokrát střídát, protože odezírání je velmi náročné (Strnadová, 2001).

Problémy se však mohou naskytnout například i při určité vadě řeči, skusu či pouze u mluvy, při které jedinec málo otevírá ústa. Velkou roli mohou rovněž hrát emoce, a to spěch, únava, rozhořčení či nadměrný úsměv, rychlé pohybování hlavou, žvýkání aj. (Janotová, 1999).

Nonverbální komunikace

Nonverbální komunikace a to především mimika, gestika, posturika, výraz v obličeji může nahrazovat, zvýrazňovat, odporovat, měnit význam řeči (Janotová, 1999).

Zrakový kontakt, podstatná složka neverbální sociální komunikace, je pro sluchově postiženého zásadně důležitý; je to v podstatě základ pro navázání a realizaci komunikace vůbec a zejména pro komunikaci odezíráním (Janotová, 1999).

2.3.2 Didaktické prostředky pro rozvíjení zrakové percepce

Na počátku řečového vývoje dítěte se sluchovým postižením je nutné, aby se dítě učilo pojmenovávat předměty, s nimiž běžně přichází do styku ve svém přímém okolí. Do těchto předmětů zařazujeme v první řadě hračky, díky kterým

dítě poznává zejména vnější znaky, a to barvy, tvary, velikost. Dítě rozpoznává zelený a červený míček, staví různorodé kostky, stavebnice, srovnává velké či malé plyšové zvíře aj. Vzhledem k jejich trojrozměrnosti si jej dítě může ohmatat, zkusit jejich funkčnost např. kostka je hranatá, míč se kutálí, auto jede.

Při těchto činnostech se dítě snaží napodobovat slova, které mu předřikává dospělý. Kromě toho všeho je manipulace s hračkami prostředníkem pro vytváření zrakově-motorických vazeb.

Pokud jsou při práci s dětmi používány obrázky, je zde nutná motivace, zvolení poutavých forem her pro aktivizaci dítěte. Obrázky preferujeme takové, které znázorňují reálnou osobu, zvíře, předmět nebo jednoduchý děj (Janotová, 1996).

2.3.3 Logopedie a narušená komunikační schopnost

Podle Ludíkové (2006, 37) „je logopedie speciálněpedagogický vědní obor, která se zabývá zákonitostmi vzniku, eliminace a prevence narušené komunikační schopnosti“.

Logopedie je spjata s mnoha dalšími obory jako:

- Pedagogika a speciální pedagogika (především se surdopedií)
- Psychologie (obecná, vývojová, pedagogická a s patopsychologie)
- Lékařství (např. s otorinolaryngologií a foniatrií, neurologií, psychiatrií)
- Lingvistika (fonetika, fonologie, morfologie a syntax, sémantika, lexikologie, pragmatika) (Ludíková, 2006)

Současná logopedie se přiklání k tzv. Lechtově dělení narušení komunikační schopnosti na deset hlavních okruhů, které sdružují jednotlivé podtypy (Ludíková, 2006).

Pokud dochází k narušení komunikační schopnosti, zapříčiňuje to jedna nebo více rovin, které působí vůči komunikačnímu záměru rušivě (Ludíková, 2006).

Rozlišujeme čtyři jazykové roviny:

1. Foneticko-fonologická – jedná se o fonologické zpracování, výslovnost a význam fonémů.
2. Morfologicko-syntaktická – jedná se o rovinu na úrovni gramatiky slov a větné skladby.
3. Lexikálně-sémantická – týká se slovní zásoby a významu slov.
4. Pragmatickou – jedná se o uplatnění komunikační schopnosti v sociální interakci (Lechta, 1990).

Logopedie se podle narušené komunikační schopnosti především soustředí na oblasti, a to terminologie, klasifikace, etiologie, diagnostiky, terapie, prevence a prognózy (Ludíková, 2006).

2.4 Výchova a vzdělávání

Výchova

„Proces záměrného působení na osobnost člověka a cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji“ (Průcha, Walterová & Mareš, 2003, 277).

Vzdělávání

„Vzdělávání se vztahuje především k socializaci jedince s důrazem na rozvíjení kognitivních (poznávacích) stránek a kvalit jedince“ (Čábalová, 2011, 29).

2.4.1 Přístupy k výchově a vzdělávání žáků a studentů s vadami sluchu

Přístupy ke vzdělávání dětí a studentů s vadami sluchu a volba vzdělávacího jazyka vycházejí z přístupu k hluchotě jako takové. Můžeme hovořit o dvou základních přístupech k hluchotě:

1. Přístup medicínský nahlíží na hluchotu jako na něco, co vybočuje z normálu, tedy jako defekt či handicap, který je potřeba napravit.
2. Druhý přístup vychází z toho, že rozdíly mezi slyšícími a neslyšícími mají především kulturní charakter, a to hluchota není odchylkou od normálu. Neslyšící jsou chápáni jako jazyková a kulturní menšina. V zásadě tedy

lze hovořit o dvou základních proudech/přístupech, které se liší v samotném ohledu na osoby se sluchovou vadou: přístup monolingvální/monokulturní (vycházející z medicínského pohledu na hluchotu), přístup bilingvální/bikulturní (chápe hluchotu jako kulturní odlišnost) (Komorná, 2008).

Přístup monolingvální/monokulturní

„Termín monolingvální se vztahuje k mateřskému jazyku dětí: mateřským jazykem dětí s vadou sluchu je podle tohoto přístupu mluvený jazyk slyšící společnosti, ve které žijí“ (Komorná, 2008, 17).

Dítě je vychováváno k socializaci a to aby se přizpůsobilo a začlenilo do většinové společnosti, do které se narodilo. Jde tedy o to, aby se neslyšící co nejméně odlišovali slyšících. Tento přístup argumentuje tím, že většina dětí se sluchovou vadou se rodí zdravým rodičům, čili slyšícím a má mít schopnost komunikovat stejným jazykem jako oni (Komorná, 2008).

1. Čistě orální monolingvální systémy: v dnešní době už se skoro nepoužívají, vzhledem k jejich pomalosti a nákladnosti a nerespektování přirozených fyziologických potřeb ze strany rozvoje jazyka, jedincům s těžkým sluchovým postižením.
2. Orální systémy doplněny o vizuálně-motorické znaky slovní podstaty. Monolingvální systémy nejčastěji doplňujeme prstovými, vizuálními abecedami. Jsou to daktylní abecedy jednoruční, obouruční a smíšené. Dále jsou doplněny psanou podobou jazyka a doplňovanou řečí.
3. Orální systémy ustavičně doplněny o vizuálně-motorické znaky typu neslovního, které jsou častokrát označovány jako bimodální (Krahulcová, 2002).

Přístup bilingvální/bikulturní

„Přístup bilingvální-bikulturní vychází z respektování kulturních a jazykových specifik komunity neslyšících. Hlavním cílem bilingválních a bikulturních programů je umožnit dětem s vadou sluchu dosáhnout maximálního osobnostního, sociálního a kognitivního rozvoje“ (Komorná, 2008, 19).

Z pojmu bilingvismus vyplývá tzv. dvojjazyčnost, tedy schopnost ovládnutí dvou jazyků (Skákalová, 2011).

Cílem tohoto přístupu je dosažení rozvoje jazyka a také myšlení, nezávisle na kvalitě mluvené řeči (Krahulcová, 2002).

Z toho přístupu vyplývá, že mateřským jazykem, čili tím primárním jazykem je pro neslyšící jazyk znakový. Ten je dítěti smyslově přístupný a může si jej osvojit přirozenou cestou.

Druhým jazykem, který si dítě osvojuje, je jazyk většinové společnosti, ovšem důraz je kladen na tvorbu a recepci jeho psané formy.

Důležitým faktem je, že spolu s osvojováním jazyka komunity neslyšících, se také seznamují s její kulturou. Jde tedy o to, že kultura slyšících se řadí až na druhé místo, ale i tu se musí naučit poznávat, protože jejich život je sníženo (majorita dětí se sluchovou vadou 90-95 % se rodí rodičům slyšícím). Je nutnost v této společnosti úspěšně fungovat, aktivně se podílet na jejím dění. Bilingvální (znakově bilingvální) metoda je metodou vyučovací a vztahuje se k užívání dvou jazyků, které jsou dané ve dvou modech, a to znakový jazyk je jazykem vizuálně motorickým, mluvený jazyk audio-orálním (Komorná, 2008).

Ovšem existující nevýhodou se jeví, že tyto vzdělávací podmínky nemohou být naplněny v běžných školách ale pouze ve specializované zařízení (Skákalová, 2011).

Totální komunikace

„Vedle přístupu monolingválního a bilingválního stojí také přístup, který je často označován jako totální komunikace“ (Komorná, 2008, 21).

Tzv. totální komunikace je nazývána filozofií, nebo náhledem na způsob vzdělávání žáků a studentů s vadami sluchu. Hlásá, že by pedagogové měli komunikovat při vzdělávání svých žáků všemi dostupnými komunikačními prostředky podle individuálních potřeb jednotlivých dětí, které byly zjištěny na základě důkladné diagnostiky (Komorná, 2008).

Podle Potměšila (1999) je „totální komunikace v současné době spíše filozofií přístupu ke sluchově postiženým než pouhou vyučovací metodou“.

V totální komunikaci můžeme najít spojení manuálních a manuálně-orálních prostředků, podle komunikačních potřeb a také dle vyjadřovacích a přijímacích schopností komunikujících (Potměšil, 1999).

Za prostředky využívané v totální komunikaci považujeme znakový jazyk, mluvený jazyk, psaný jazyk, prstovou abecedu, pantomimu apod.

Stále se však často setkáváme v praxi se špatným způsobem výuky a jazyka v hodině, kdy nejsou respektovány potřeby neslyšících žáků (Komorná, 2008).

„Cílem této metody, nebo spíše filosofického přístupu, je zajištění účinné komunikace, a to na základně důkladně zhodnocených potřeb“ (Skákalová, 2011, 65).

Vzhledem k tomu, že se v praktické části zabývám využitím didaktických pomůcek ve výuce, shlédla jsem mateřské školy, a vybrala jsem zde na ukázkou mateřskou školu bilingvální, která nabízí individuální přístup, slyšící i neslyšící pedagogy a tím pádem také výuku, jak znakového jazyka, tak i výuku jazyka českého. Dále mateřské školy, které jsou standartní pro Českou republiku.

Bilingvální mateřská škola pro sluchově postižené s.r.o.

Bilingvální mateřská škola pro sluchově postižené Pipan v Praze se snaží zajistit pro děti se speciálními potřebami spontánní psychický vývoj a zároveň o dosažení dospělosti na úrovni, která je přiměřená věku. Tato škola je hlavně zaměřena na rozvoj komunikace právě na základě bilingválního přístupu (znakový jazyk, český jazyk).

Mateřskou školu mohou navštěvovat přednostně děti, které jsou neslyšící, nedoslýchavé i děti s kochleárním implantátem. Dále školka přijímá také děti slyšící, kterým je potřeba poskytnout individuální přístup v menším kolektivu, nebo také slyšící sourozence, kamarády.

Pipan se prezentuje jako škola rodinného typu, kde se nabízí dětem i rodičům individuální přístup. Děti zde pracují v malých skupinkách a do každodenního programu pro děti je zařazena také logopedická péče (<http://www.pipan.cz/>).

Mateřská škola pro sluchově postižené v Hradci Králové

Tato mateřská škola nabízí několik oddělení. Jedno z oddělení navštěvují děti s velmi těžkými sluchovými vadami, v dalších odděleních se pečuje o děti nedoslýchavé, s kochleárním implantátem a o děti slyšící s vadami řeči. V těchto oddělení se děti dále dělí do skupinek podle typu vady a věku.

U dětí s těžkým sluchovým postižením se praktikuje tzv. bilingvální vzdělávání. O výuku znakového jazyka, který je nezbytný pro úspěšný rozvoj osobnosti, se zde starají neslyšící pedagogové, kteří dosahují skvělých výsledků. Naopak slyšící pedagog je určen pro rozvoj českého jazyka nejen v mluvené formě, ale také odezírání a globálnímu čtení. V dalších dvou odděleních se práce s dětmi řídí vhodnými metodami vzhledem k jejich postižení. Všechny děti dále navštěvují hodiny logopedické péče (<http://www.neslhc.com/>).

Mateřská škola pro sluchově postižené Olomouc

Zde se setkáváme s organizačním dělením dle speciálních vzdělávacích potřeb do 4 tříd:

1. děti se sluchovým postižením
2. děti s narušením komunikačních schopností
3. děti s kombinovaným postižením a zdravotním oslabením

Uplatňují se zde: Speciálně pedagogické metody
Logopedická intervence
Totální komunikace
Metoda VOKS

Celkové vzdělávání dětí je také přizpůsobeno individuálním fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám. Je to prožitkové učení hrou a činnostmi dětí, uplatňování spontánního sociálního učení, didakticky zacílené činnosti (<http://www.sluch-ol.cz/>).

Další mateřské školy v ČR: Mateřská škola pro sluchově postižené, Valašské Meziříčí; Mateřská škola pro sluchově postižené, Brno; Mateřská škola pro sluchově postižené, Plzeň; Mateřská škola pro sluchově postižené

Výmolova v Praze 5; Mateřská škola pro sluchově postižené, Praha 2; Speciální školy pro sluchově postižené, Ivančice; Mateřská škola pro sluchově postižené, Ostrava – Poruba; Mateřská škola pro sluchově postižené, České Budějovice;

Tyto výše uvedené školy navštěvují děti, které používají tzv. individuální protetiku tj. sluchadla a kochleární implantáty, které pomáhají ke zkvalitnění slovní zásoby, komunikace a jejímu aktivnímu užívání od raného věku. Dále také zkvalitnění myšlení, socializace aj. což napomáhá také k lepší integraci dítěte.

2.5 Kompenzační pomůcky pro sluchově postižené

Pro potřeby bakalářské práce jsem rozdělila kompenzační pomůcky na individuální a pomůcky didaktické, které jsou předmětem zkoumání v této práci. Bez těchto pomůcek je obtížné či nemožné kvalitně vzdělávat děti, žáky a studenty s již výše popsaným postižením sluchu, případně s dalším přidruženým postižením.

2.5.1 Individuální protetika sluchově postižených

Sluchadla

„Nejrozšířenější a také nejznámější kompenzační pomůckou jsou tzv. individuální zesilovače zvuku, neboli sluchadla“ (Souralová & Langer, 2005, 37). Je nejdůležitější pomůckou pro všechny sluchově postižené, jejichž vadou je nedoslýchavost, tj. že mají zachován alespoň nějaký zbytek sluchu, jsou sluchadla (Hrubý, 1998).

„Sluchadlo je miniaturní elektronický zesilovač zvuku.“ (Hrubý, 1998, 99).

Dělení podle tvaru

Kapesní sluchadla

Do kapesního sluchadla patří mikrofon, elektrické obvody plus napájecí zdroj, které jsou vestavěny do malé krabičky s ohebnou šňůrkou spojující krabičku se sluchátkem. Sluchadlo je upevněno do ucha pomocí tzv. tvarovky (ušní tvarovka) (<http://www.ruce.cz>).

Brýlová sluchadla

Brýlová sluchadla, která mají tvar brýlí, jsou si parametricky velmi podobná se sluchadly závěsnými. Je do nich vkládán i kostní vibrátor (Lejska, 1994).

Závěsná sluchadla

Všechny části jsou vestavěny do pouzdra ve tvaru rohlíčku (elektronika, mikrofon, sluchátko a napájecí zdroj). Sluchadla jsou zavěšena za ušním boltcem a zvuk se přivádí do zvukovodu a k bubínku pružnou hadičkou s tvarovkou (Skákalová, 2011).

Zvukovodová sluchadla

Tyto sluchadla se vkládají přímo do ucha, vzhledem k jejich miniaturní velikosti.

Pokud jde o vyplnění zvukovodu s přilehlou částí boltce, konchy, mluvíme o sluchadlu boltcovém.

Sluchadla kanálová, jsou kompletně ukryta ve zvukovodu.

Ovšem sluchadlo zvukovodové, se vkládá přímo do zvukovodového vchodu, kdy vně je pouze jeho malá část, kde jsou zabudovány prvky ovládání.

Pokud hovoříme o nevýhodách je zde potřeba zmínit, časté výměny baterií či dovednost s tímto miniaturním zařízením manipulovat, a to vládání, ovládání, vyjímání sluchadla (Hroboň, Jedlička & Hořejší, 1998).

Obrázek 2. Sluchadla

Podle způsobu přenosu zvuku

Přenos vzduchem

U přenosu vzduchem je zvukový signál veden zvukovodem a to ve formě akustické energie z reproduktoru. Akustická energie dále rozkmitá bubínek a prochází přes středoušní kůstky dovnitř do ucha (Skákalová, 2011).

Kostní vedení zvuku

Pokud hovoříme o kostním vedení zvuku, dochází zde k vedení signálu ze zesilovače do vibrátoru, přiloženým na kost spánkovou. Kostí jsou dále vibrace vedeny přímo do vnitřního ucha (Horáková, 2012).

Podle způsobu zpracování akustického signálu

Sluchadla s analogovým zpracováním

Dle Skákalové (2011) je signál zpracováván tak, že zvuk zachycený mikrofonem je převeden do formy elektrického signálu. Tento signál je dále zpracováván zesilovačem a později je veden do reproduktoru, kde je zpětně změněn na zvuk.

Sluchadla s digitálním zpracováním

Liší se mikročipem uvnitř sluchadla od klasického zesilovače a všechny modulační zvuku jsou pro plnění sluchadla programovány. Toto speciální naprogramování je jistou nevýhodou tohoto sluchadla, ale naopak přínosem je mnohem lepší srozumitelnost (Lejska, 2003).

Kochleární implantát

„Kochleární (introušní) implantát je elektronická funkční smyslová náhrada, která neslyšícím přenáší sluchové vjemy přímo elektrickou stimulací (drážděním) sluchového nervu uvnitř hlemýždě vnitřního ucha“ (Houdková, 2005, 55).

Mnoho lidí s hlubokou percepční nedoslýchavostí mají nějaké zbývající vlákna sluchového nervu. Jednotlivci mohou být testováni pro zjištění, zda tyto

sluchové nervy stále fungují. Jestli ano, jednatlivec může být doporučen jako kandidát pro KI (kochleární implantát).

„Systém kochleárního implantátu Nucleus se skládá z vnitřních a vnějších součástí. Vlastní implantát je umístěn pod kůží za uchem, řečový procesor s vysílací cívkou se nosí zevně“ (<http://www.aima.cz>).

- 1) Zvuk je přijímán mikrofonom v horní části řečového procesoru
- 2) Tam je zvuk zpracován do zakódovaných signálů, které jsou vedeny do vysílací cívkou
- 3) Vysílací cívka vysílá signály přes kůži do implantátů (přijímače/stimulátoru), kde jsou převedeny na elektrické impulzy
- 4) Impulzy jsou poslány do svazku elektrod v hlemýždi, kde stimulují vlákna sluchového nervu
- 5) Sluchový nerv vede výslednou informaci do vyšších sluchových drah a dále do mozku, který je rozeznává jako zvuk (www.kochlear.cz).

I když se sluch s kochleárním implantátem nedá srovnat s kvalitou fyziologického sluchu, je dosaženo obrovských akustických efektů u většiny implantovaných jedinců. Tím, ale vše nekončí. Důležité je dodržovat následující rehabilitace či reedukace řeči a sluchu, aby došlo k navázání na stav jazyka a řeči ještě před implantací (Šándorová, 2003).

Obrázek 3. Kochleární implantát

2.5.2 Kompenzační pomůcky didaktické

Kompenzace

„Souhrn speciálně pedagogických postupů, kterými se zlepšuje a zdokonaluje výkonnost jiných funkcí než funkce postižené“ (Průcha, Walterová & Mareš, 2003, 103).

Didaktický

„Týkající se procesu vzdělávání a vyučování; problémy, jevy, koncepce, teorie, výzkumy vztahující se k teorii vyučování a vzdělávání a školské praxi“ (Kolář, 2012, 29).

Kompenzační pomůcky didaktické používané v mateřských školách pro sluchově postižené děti. Jsou nezbytnou součástí výchovy a vzdělávání právě dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

Na základě návštěv Mateřské školy pro sluchově postižené v Olomouci a konzultací s několika speciálními pedagogy jsem sestavila tuto osnovu pomůcek.

1. Vizuální

- a) Podnětné pomůcky pro osobnostní rozvoj jedince a nabytí slovní zásoby
- b) Pomůcky pro stimulaci a zlepšování komunikační kompetence

2. Auditivní

Např. audio: pohádky, příběhy, básničky říkanky

3. Audiovizuální

Např. počítačové programy pro motivaci a korekci hlasu

4. Lokomoční a relaxační

Všechny tyto pomůcky, jsou také pomůckami motivačními!

3 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je monitoring a rozdělení základních kompenzačních pomůcek didaktických pro žáky mateřských škol a praktické školy, která je vedena při střední, základní a mateřské škole v Olomouci. Stěžejním produktem je škála pomůcek, s nimiž pracují v edukačním procesu speciální pedagogové mateřských škol a dále pedagogové základních škol a škol praktických.

Ze stanoveného cíle vyplynuly následující úkoly práce:

- 1) Uspořádat základní kritéria výběru zdokumentovaných kompenzačních pomůcek didaktických.
- 2) Podle vytvořeného rozdělení tyto pomůcky zařadit do příslušných skupin.
- 3) Zdokumentovat a zpracovat informace o souborech pomůcek.

4 Metodika

Cílem prováděného šetření je provést dokumentaci, analýzu a zpětně zařadit zkoumanou kompenzační pomůcku do předem stanovené škály.

Vlastní šetření bylo provedeno pomocí těchto výzkumných technik:

- analýza dokumentů
- přímé pozorování
- strukturované rozhovory

Pozorování

„Sledování smyslově vnímatelných jevů, zejména chování osob, průběhu dějů aj. Předmětem pozorování může být pozorovatel sám“ (Průcha, Walterová & Mareš, 2003, 174).

Rozhovor (Interview)

Dle Chrásky (2007) je „interview metoda shromažďování dat o pedagogické realitě, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta.

Anketa

„Prostředek dotazování používaný k rychlému zjištění informací obvykle od náhodně seskupeného souboru osob se nazývá anketa“ (Průcha, Walterová & Mareš, 2003, 17).

Hlavním pracovištěm pro praktickou část práce, byla Mateřská škola pro sluchově postižené a Praktická škola pro sluchově postižené v Olomouci, Kosmonautů 4. Tato mateřská škola nabízí celoroční výchovně vzdělávací program, který vychází z rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Jde o respektování přirozeného vývoje dítěte a jeho speciálních potřeb.

Zpočátku tvorby této bakalářské práce, byl vytýčen cíl práce. Následovalo studium literatury a dostupných materiálů, včetně publikací,

zapůjčených přímo v mateřské škole pro sluchově postižené viz. referenční seznam.

Vzhledem k předpokládanému dokumentování pomocí fotografií, bylo potřebné vytvoření tzv. designu práce. Velmi důležitou součástí postupu ve vytváření práce se stala domluva s vedením školy, sepsání žádosti o povolení návštěvy škol a zajištění pedagogického doprovodu pro dokumentaci pomůcek. V následné fázi probíhalo zpracování fotografií zároveň s konzultacemi s pedagogy. Prostřednictvím jejich doporučení a odborných metodických poznámek bylo možné přistoupit k demonstraci pomůcek. Následně bylo dokončeno zpracování teoretické části a dohledání důležitých informací pro část těch didaktických kompenzačních pomůcek, které byly vyrobeny přímo pedagogy.

V praktické části byla vytvořena osnova pomůcek, kdy dle této osnovy byl vytvořen popis dostupných pomůcek. Pomůcky byly vybrány na základě dohody se speciálními pedagogy a jejich doporučení.

Činnost v samotné mateřské škole probíhala formou pozorování dětí, které s určitými pomůckami pracovaly. Prostřednictvím speciálních pedagogů a jejich zkušeností bylo možné pozorovat práci učitelek mateřské školy.

Po zdokumentování a následně výběru vhodných pomůcek pro žáky mateřských škol pro sluchově postižené hledáme odpověď na níže uvedené otázky: Na základě rozhovorů s učitelkami a vychovatelkami žáků mateřské školy vzniklo v době šetření spontánně několik problematických záležitostí, jež vyústily do několika otázek.

1. Jsou tyto zdokumentované pomůcky používány v praxi?
2. Jsou také tvořeny pomůcky samotnými pedagogy, na základně potřeb dětí?
3. Mají pedagogové možnost si pomůcky pořizovat sami, dle vlastního uvážení?
4. Jsou pomůcky opravdu ku pomoci dětem, které je využívají?

5 Dokumentace materiálů s pomůckami

Pro dokumentaci materiálů s pomůckami byl použit MS Word a program pro správu a prohlížení fotografií Picasa 3 (pro úpravu fotografií). Dále tato práce byla upravena dle Kompendia FTK v Olomouci.

Fotografie s pomůckami jsou seřazeny dle témat pod sebou, kdy nejvýznamnější pomůcky jsou zařazeny přímo v praktické části této bakalářské práce, ostatní jsou k zhlédnutí v příloze práce.

6 Výsledky

Na základě pozorování ve vyučování, při práci na domácích úkolech jsem sledovala jak práci učitelky, vychovatelky a dítěte, tedy individuální přístup k žákovi, tak práci učitelky. Žáci měli stejný úkol a učitelka postupovala ke všem stejnými kroky. Jelikož, děti ve třídě disponovali různými vadami a také různou korekcí těchto vad, odezvy a postupy k daným úkolům nebyl u všech dětí totožné.

Sledovala jsem reakce a iniciativu žáků, čas práce s pomůckou a rovněž soustředění se na zadaný úkol. Některé děti reagovaly rychle a ihned správně, což lze přičíst například k jejich vyššímu věku, případně častým opakováním těchto úkonů ve vyučování, tedy zkušenostem.

Vysvětlení práce a postupu s pomůckami, především s novými, s nimiž žáci ještě nepřišli do styku, probíhalo několika zásadními způsoby. U některých žáků byl použit pouze znakový jazyk, jako komunikační kanál, děti se zbytky sluchu či děti s kochleárním implantátem byly poučeny ve větší míře mluveným jazykem.

Bylo potřeba se také zaměřit na variabilní práci učitelky, neboť nebyla práce se stejnou pomůckou shodná. Každé dítě je jiné, tudíž bylo potřeba k nim přistupovat individuálně. Jak už bylo řečeno, přístup komunikační ze strany pedagoga byl k dětem dvojí a kroky zadaných úkolů se ovšem neměnily.

Jako základní kritéria výběru zdokumentovaných kompenzačních pomůcek didaktických jsem zvolila nejprve základní smyslové rozdělení čili, dle smyslového zapojení, reakce člověka (vizuální, auditivní, audiovizuální, lokomoční, relaxační). Dále jsem se zaměřila na základní potřeby jedince se sluchovou vadou, tudíž vzniklo rozdělení - rozvoj osobnosti jedince a rozvoj komunikačních schopností.

Pomůcky byly vybrány a rozděleny dle účelu

1. Vizuelní- tyto pomůcky jsou především určeny dětem neslyšícím (s totální hluchotou), kdy je zapojen především zrakový vjem.

a) Podnětné pomůcky pro osobnostní rozvoj jedince a nabytí slovní zásoby

- ilustrované dětské knihy- pohádky, říkanky...

- poučné knihy, příběhy, obrázky či piktogramy ke konkrétním tématům (autentické)
- obrázkové hry- pexesa, kvarteta...
- omalovánky, „spojovačky“, vystřihovánky...
- autentické fotografie
- časopisy

b) Pomůcky pro stimulaci a zlepšování komunikační kompetence

- pomůcky pro zdokonalení výslovnosti (obrázky, doplňovačky, texty s obrázky)

2. Auditivní- pomůcky pomáhají zvláště dětem se zbytkem sluchu, nedoslýchavým, které mají sluchadlo či dětem s kochleárním implantátem, pro zdokonalení slovní zásoby, podněcování ke komunikaci aj.

- ozvučené hračky, ilustrované knihy
- hračky se zpětnou zvukovou odezvou
- audio: pohádky, příběhy (autentické), básničky, říkanky, přirovnání...
- autentické zvuky na dané téma- CD (zvířata, dopravní prostředky...)
- hudební nástroje (Orffův instrumentář)

3. Audiovizuální- u těchto pomůcek děti naleznou, jak zrakovou tak i zvukovou korekci. Opět se jedná o děti se zbytky sluchu, nedoslýchavé a s kochleárním implantátem.

- počítačové programy pro motivaci a korekci hlasu
- DVD: pohádky, příběhy (s tlumočnickem)
- počítačové hry (tematické)

4. Lokomoční a relaxační- jsou určeny pro všechny, relaxační obzvláště pro děti s duálním postižením.

- balanční desky, skluzavky, žebřiny, gumové míče...
- relaxační polštáře, vaky, masážní kroužky, houpací sítě...

Všechny tyto pomůcky, jsou také pomůckami motivačními!

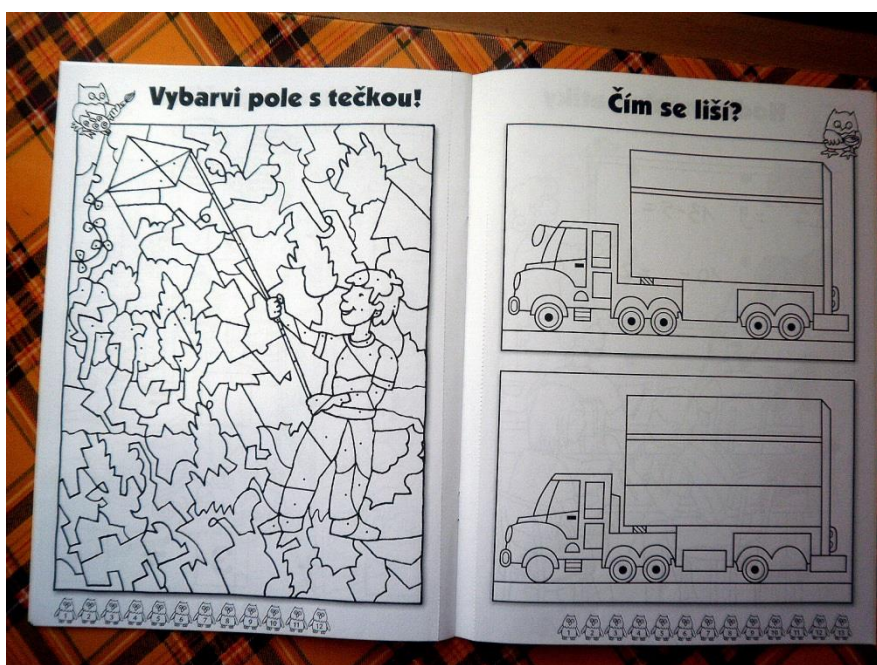
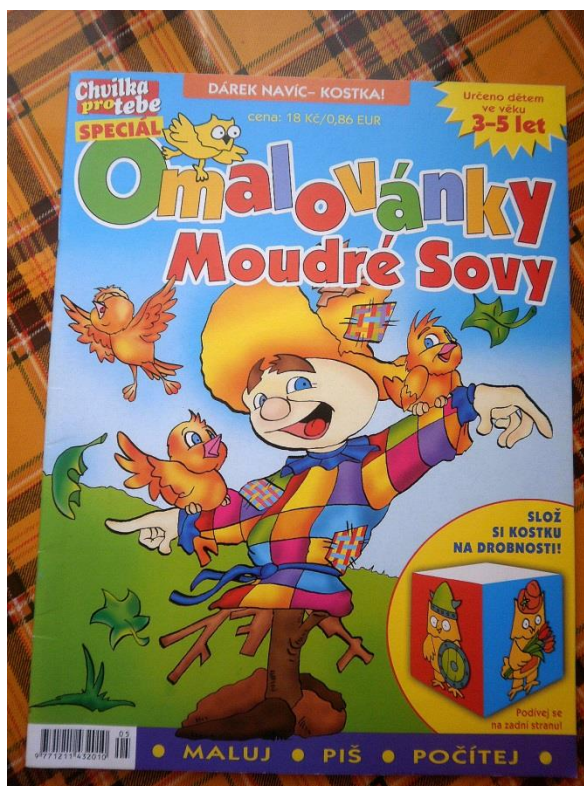
6.1 Pomůcky vizuální

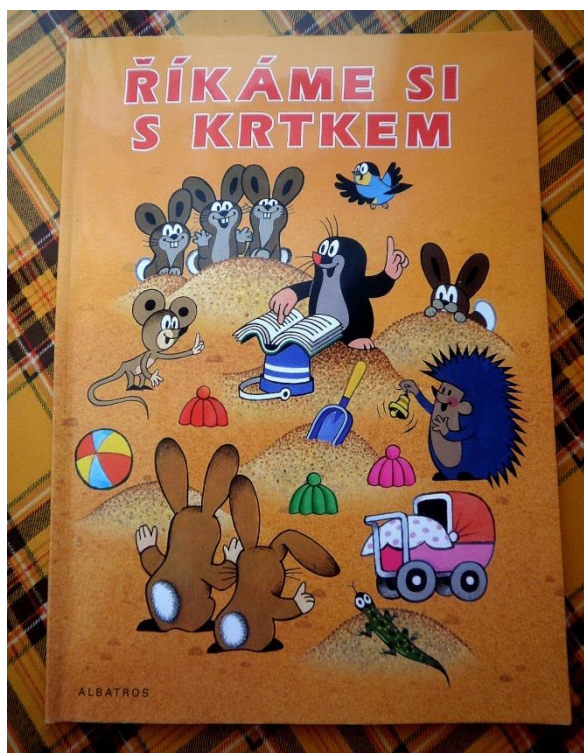
Soubory obrázků k hláskám: soubory obsahují několik stran obrázků, na dané písmeno (písmena), které jsou vždy doplněny popiskem, jenž vysvětluje dané podstatné, přídavné jméno, citoslovce, či jiné. Tyto pracovní listy jsou určeny k procvičování výslovnosti pro děti MŠ, ale především pro děti nosící kochleární implantát. Jak je známo hlásky K, G a Ň, Ť, Ď nelze při běžné mluvě v slovech spatřit. Tato cvičení se musejí konat s odborníky.

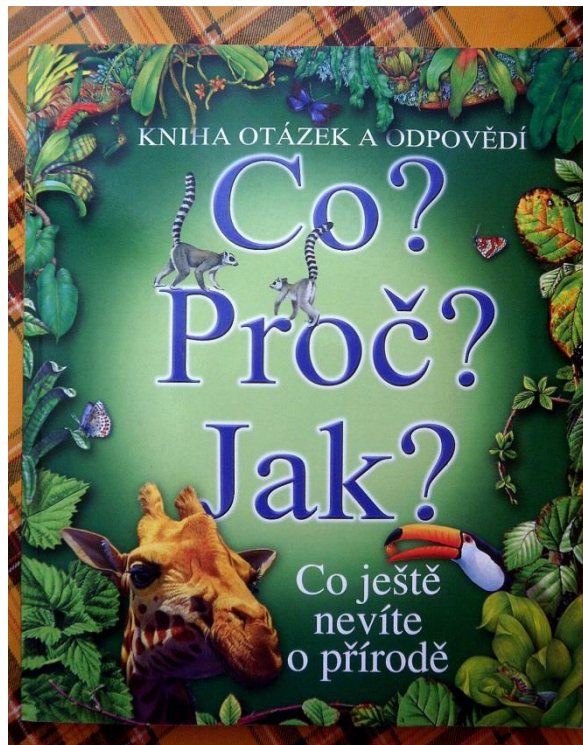
Další soubor obrázků pro logopedická cvičení, kdy postupně náročnost narůstá. U starších dětí můžeme dále pracovat s přidáváním dalších slovních druhů.

Omaloovánky moudré sovy- tyto omaloovánky jsou určeny dětem už od 3 let. Zde lze procvičovat pozornost dítěte, cvičit paměť, procvičovat barvy aj.

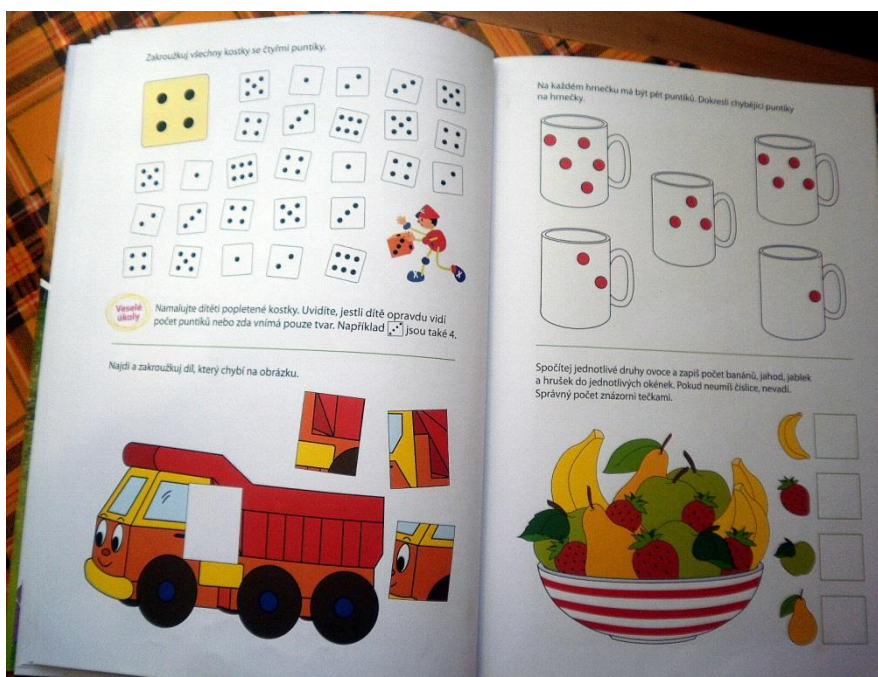
Říkáme si s krtkem- Ilustrované čtení pro žáky prvního stupně ZŠ, či předčítání pro děti navštěvující, MŠ. Vzhledem k bohaté ilustraci, dítě může rozvíjet svou představivost.

Co? Proč? Jak? Co ještě nevíte o přírodě- naučná kniha otázek a odpovědí, s autentickými ilustracemi. Naučná četba (předčítání) pro získávání nových informací např. Samičky (maminky) klokánů mají vepředu na břichu kapsu, neboli vak, ve kterém roste malý klokánek.

Tzv. pracovní listy- pracovních listů, je nespočet druhů. Můžeme v nich najít různorodé „spojovačky“, vystřihovánky, „doplňovačky“ aj. Dítě zde může procvičovat jemnou motoriku, jako přesnost, ale také vnímavost.

Hrajeme si s Woodym I., úkoly pro chytré hlavičky- pracovní materiál procvičující, pozornost, znalosti dítěte a to ve cvičeních jako je např. Spočítej jednotlivé druhy ovoce a zapiš počet banánů, jahod, jablek a hrušek do

jednotlivých okének. Pokud neumíš číslice, nevadí. Správný počet znázorni tečkami.

Karty s barevnými obrázky, pojmy na téma dopravní prostředky. Pro děti je dopravní prostředí známé z jejich okolí, se kterým se setkávají denně.

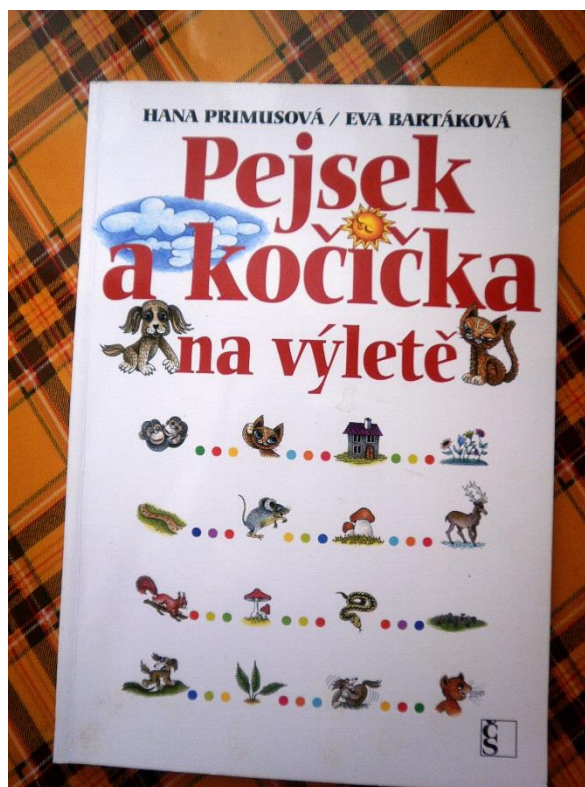
Puzzle s čísly a písmeny. Utvoříme číselnou řadu, nebo písmena abecedy můžeme použít jako začáteční písmena, na které děti najdou slova. Pro nejmenší máme pouze barvy a tvary.

Obrázková skládačka: skládačka obsahuje vždy jednu destičku se skupinou obrázků. Řadíme tematicky (zvířata, dopravní prostředky, hračky...) a učíme správný název, nebo znak znakového jazyka. Při dobrém (adekvátním) vysvětlení lze uskutečnit několik variant z tematických zadání.

Kartičky s obrázky a názvy předmětů, lidí a zvířat, dopravních prostředků. Lze řadit za sebe, přiřazovat další pojmy. Nepřeberné množství variant.

Pejsek a kočička na výletě- tento materiál, je zhodnocen pro děti věkově starší- konec prvního stupně ZŠ. Tyto cvičení můžeme procvičovat i dříve, ale vzhledem k náročnosti, budou pro dítě se sluchovou vadou, náročnější. Př. Učitel čte pouze text, když dojde na obrázek, ukáže na něj, a kolektiv dětí má za úkol obrázek pojmenovat, a tak doplňují společně text. Pomůcka, pro zdokonalení výslovnosti a

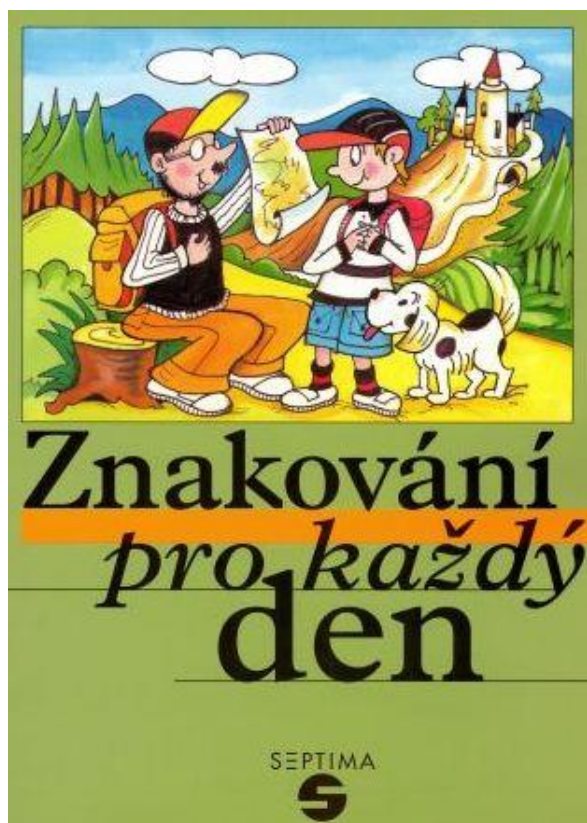
korekci správného skloňování, které je u dětí se sluchovou vadou problematické.

Obrázkové domino- z domina vznikají různé obrazce, ale důležitým pravidlem je, že vždy musíme spojit stejné poloviny obrázků. Rozšiřování slovní zásoby.

Číselné auto: toto auto autíčko má po svých stranách vyřezané otvory ve tvaru čísel, kterými děti zasouvají správná čísla. Učíme se matematické pojmy, množství prvků a také barvy. Přiřazujeme a srovnáváme s kuličkami na počítadle. Procvičujeme číselnou řadu.

Znakování pro každý den- jsou zde základní konverzace v znakovém jazyce. Je zde základní slovní zásoba pro každodenní komunikaci slyšících s neslyšícími. Tzn. rozšiřování základní slovní zásoby dítěte obohacené o pestré ilustrace.

Soubor her Večerníček- v tomto souboru je nespočet hracích plánů a druhů

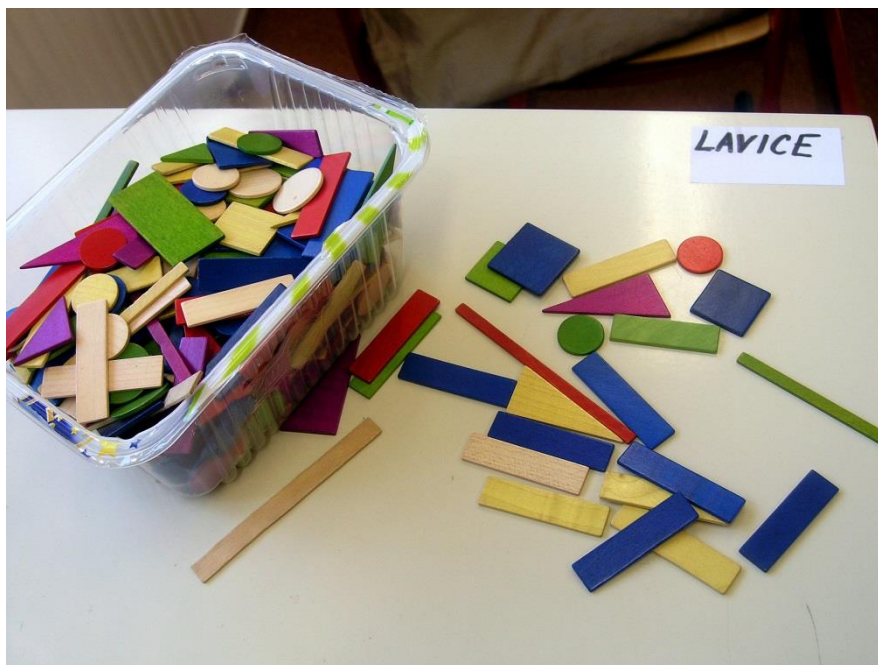
stolní zábavy. Zde je desková hra i pro ty nejmenší, kdy hráči hází střídavě kostkou a postupují po políčkách.

Obrázkové kartičky s běžnými denními úkony. Dítě má za úkol správně seřadit činnost zobrazenou na kartách. Zautomatizování běžných životních úkonů, podněcování samostatnosti dítěte.

Černý Petr- karetní hra pro tři a více hráčů, kdy jejich úkolem je nasbírat co nejvíce karet se stejným znakem i barvou, hráč kterému v ruce zůstane Černý Petr, prohrál. Existuje spousta dalších druhů kvartet i pexas, které procvičují dětskou paměť a postřeh.

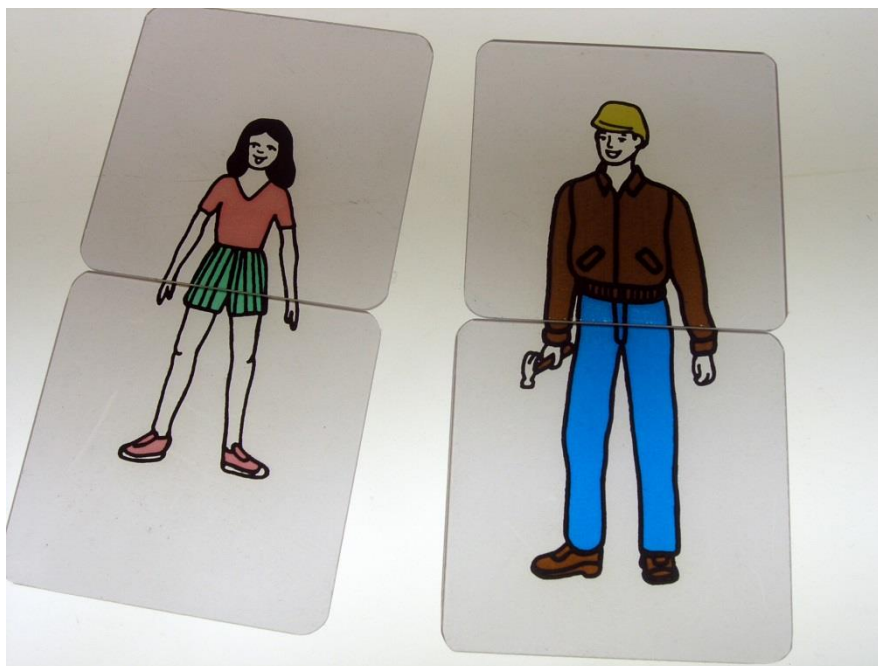
Na „LAVICI“ mají žáci nabídku geometrických tvarů, které mohou řadit dle instrukcí učitele: podle velikosti jednotlivých obrazců, podle barev vyberou všechny obrazce.

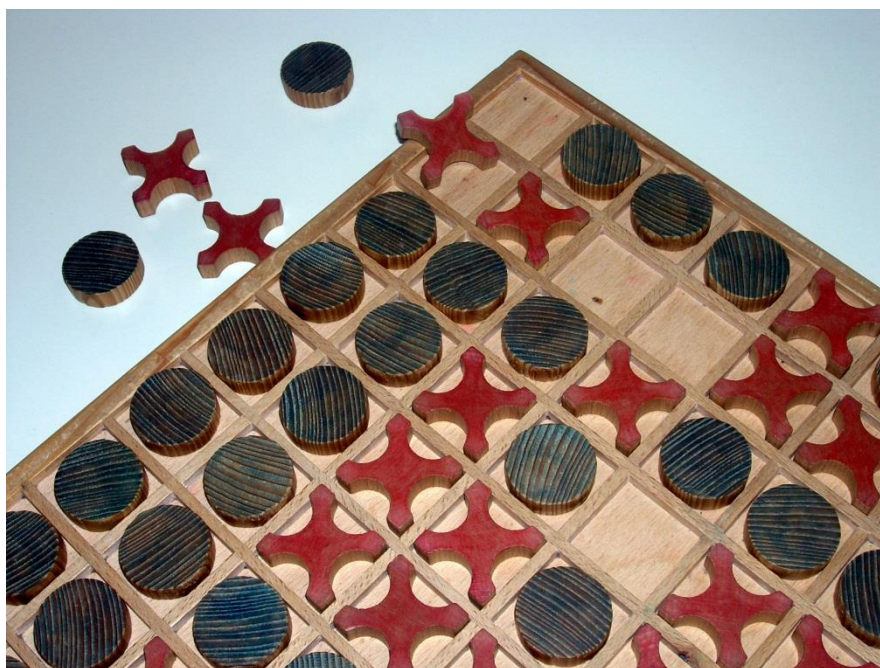
Dřevěná stavebnice ve formě geometrických tvarů: pomůcka hlavně k předmětu matematika, geometrie.

Molitanová skládačka (panely): jednoduchá na manipulaci. Můžeme procvičovat rychlost, barev, počítání a samozřejmě jemnou motorikou. Pokud rozložíme více panelů, žák se musí podstatně více soustředit na zadaný úkol.

Skládací postavičky, dítě ukazuje, pojmenovává oblečení, barvy aj.

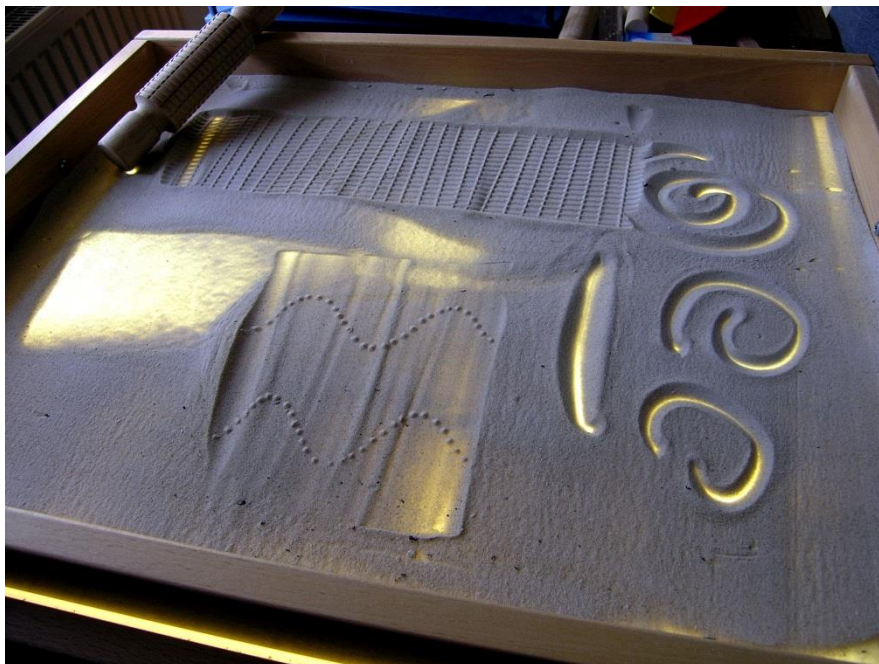

Stolní hra- piškvorky. Lze i počítat, řadit do řad, dvojice- jemná motorika, paměť.

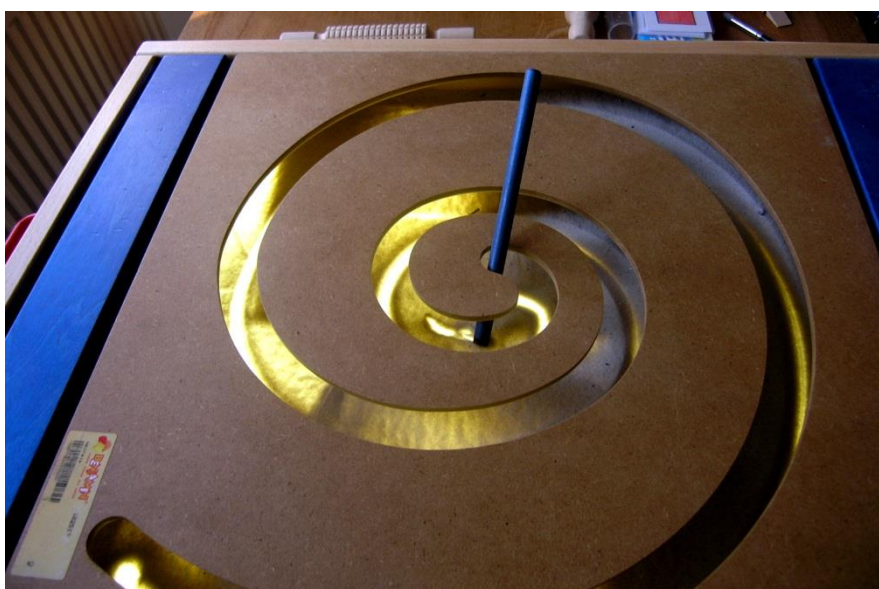

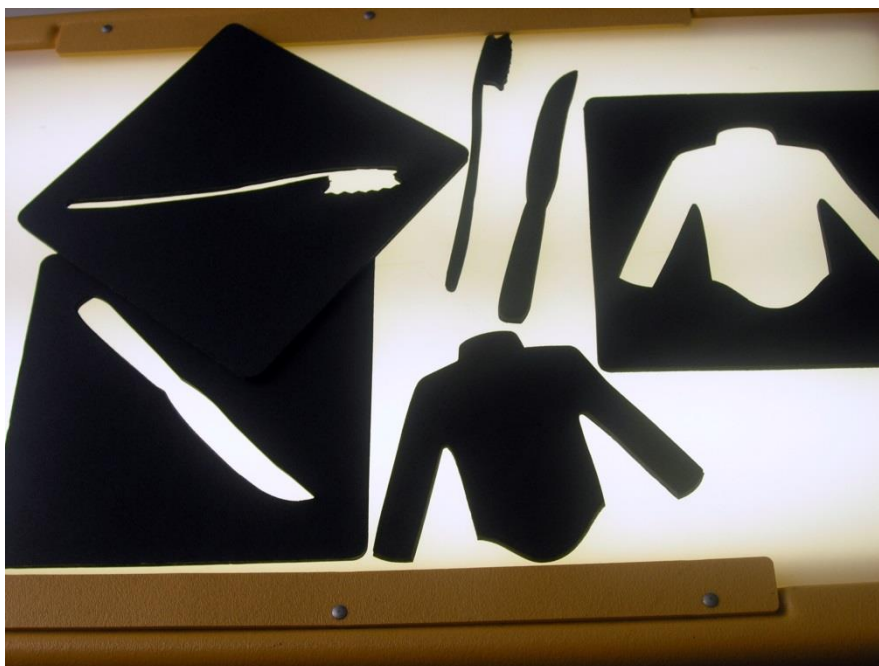
Látkoví panáci: celé tělo těchto panáků je spojeno suchým zipem, tzn. lze jakoukoli část těla oddělit. Děti poznávají lidské tělo, mohou mít za úkol tělo

správně poskládat, pojmenovat jednotlivé části nebo třeba na něm ukázat, co je třeba bolí, bolelo atd...

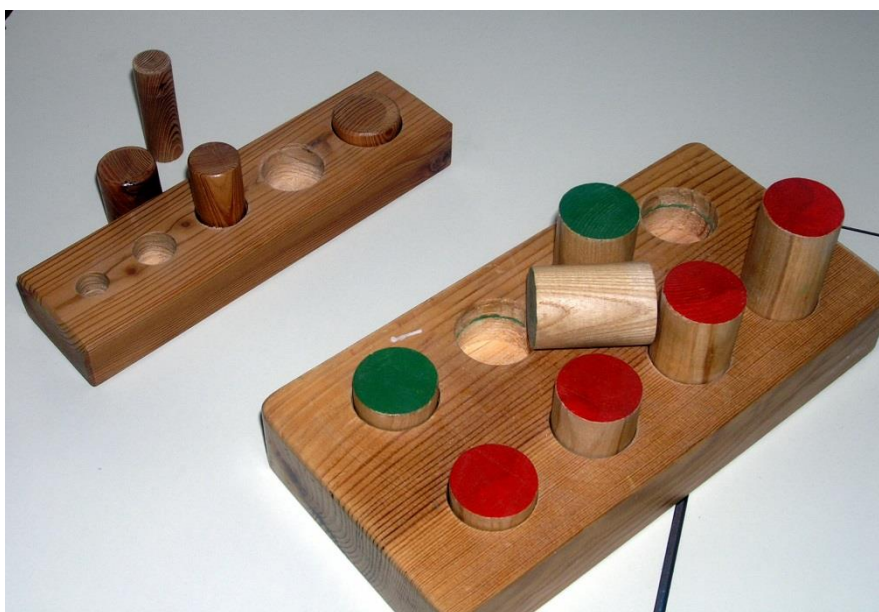

APH- American printing house for the blind, inc: podsvícená deska posypaná pískem, do kterého se dá různě psát či malovat a to pomocí pouhého prstu, nebo různých štětečků, válečků a jiných šablon. Velice oblíbené u dětí, rozvíjení hmatu, kreativity, velice dobrá motivační pomůcka.

APH- American printing house for the blind, inc.: k tomuto zařízení je spousta šablon, barevných fólií aj.

Zasazování válečků do stejně širokých „otvorů“. Schopnost rozeznat, porovnat šířku předmětů, trénink odhadu.

Hra s barevnými kolíčky- můžeme také nechat děti vytvořit řadu jedné barvy, nebo určitý počet kolíčků určité barvy.

Barevná, dřevěná číselná řada. Učení novým číselným pojmům, podněcování ke komunikaci, opakování barev.

Dřevěný strom- tento strom je všestranně využitelný, děti ho mohou ozdobit výrobky třeba podle ročního období a typických symbolů daného období, nebo jen podle nálady. Rozvíjíme v dítěti kreativitu

Labyrint s výměnnými hracími deskami- procvičování zejména jemné motoriky.

Magnetická tabulka- příprava dětí na školní zápis, rozpoznávání geometrických tvarů, barev či dokonce číslic. Př. můžeme dítěti zadat úkol, aby poskládali na magnetickou tabuli všechny geometrické tvary barvy žluté, či všechny modré trojúhelníky aj.

Boty s tkaničkami- děti v předškolním věku, by se měly naučit zavázat si tkaničku u boty. K tomu slouží tato pomůcka tzv. náhradní bota, kde si mohou děti zkusit nejenom tvořit mašličku, ale také botu navlékat. Cvičíme jemnou motoriku a samostatnost dítěte.

6.2. Pomůcky auditivní

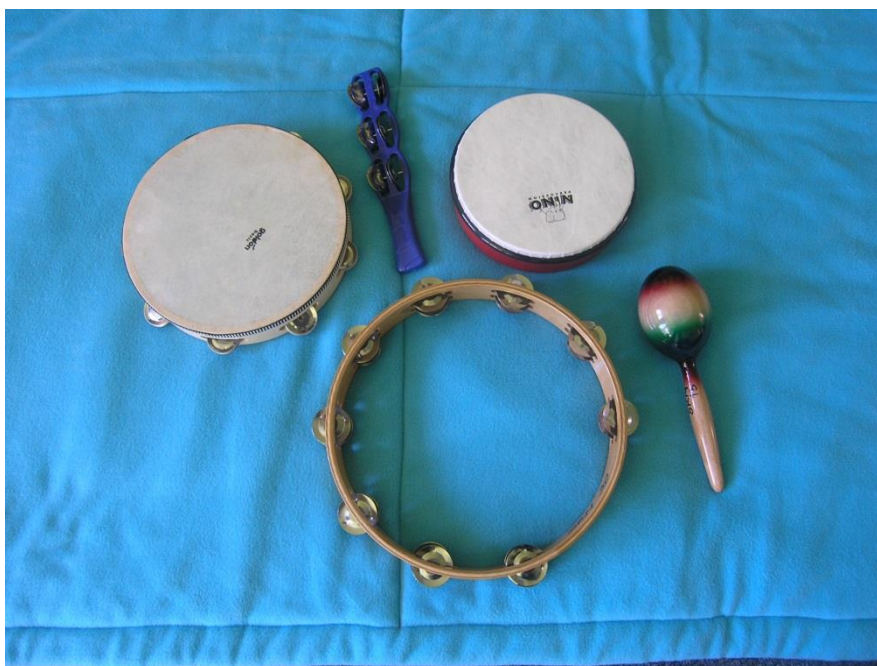
Veselá chobotnice- tato zábavná 3D hra se zvukem, je u dětí velice oblíbená a je určena i pro ty nejmenší. Chobotnička, má pod svými chapadly malé krabíky. Úkolem hráčů je pinzetou vytáhnou všechny krabíky své barvy, aniž by se dotkli chapadel chobotnice, které se pohybují nahoru a dolů a celá chobotnice se točí kolem své osy. Pokud dojde k dotyku jednoho z chapadel, chobotnice začne vibrovat, vydávat zvuky (vybuchne smíchy), a ve hře pokračuje protivník. Vyhrává ten, kdo první posbírá své krabíky. Hra je zaměřena na rychlost, přesnost, nácvik jemné motoriky, jedná se o hračku se zpětnou zvukovou a vibrační odezvou, tudíž i dítě se sluchovou vadou bezpečně pozná, že se něco „mění“.

Hra se zvuku: bim bam- tato hra se skládá s ilustrovaných žetonů, hracích desek, čtyř oboustranných hracích plánů a CD s nahrávkami. Pro začátek si mohou děti rozebrat pouze hrací desky a jejich úkolem je co nejrychleji zaplnit svou hrací desku co nejvíce žetony, které tam patří. Další varianty jsou už s poslechem CD a tj. hráči po zaznění zvuku musí co nejrychleji najít žeton, který náleží danému zvuku a dát si ho před sebe. Hra je velmi přínosná pro nácvik rozpoznávání zvuků a postřeh.

Umístěné v relaxační místnosti- napodobování vzorového rytmu, vkládání slov a slabik do rytmu.

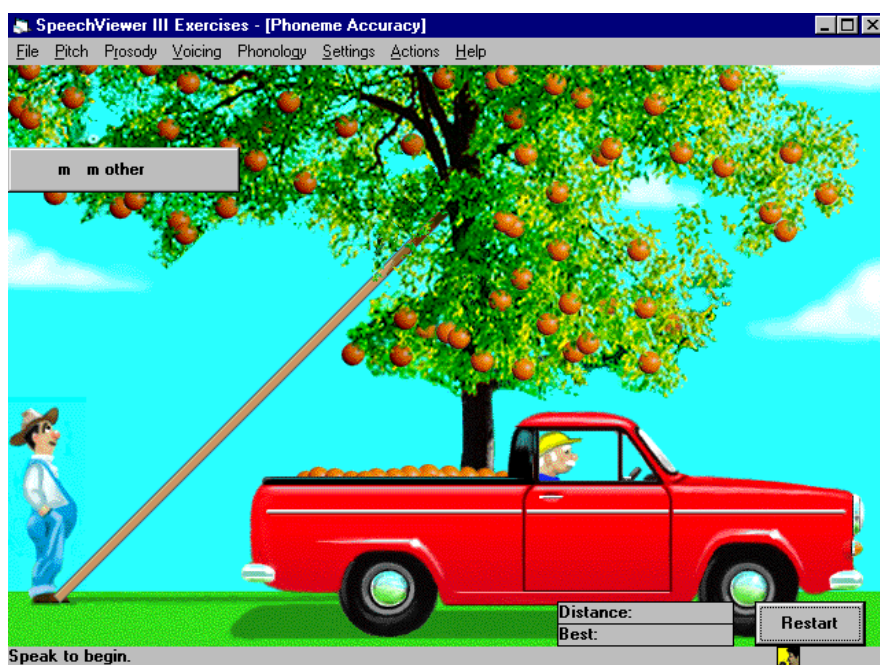
Tamburína, rumba koule, bubínek aj. (rytmus). Nástroji mohou děti vyjadřovat své pocity, nebo ztvárnit hudebně příběh.

6.3 Pomůcky audiovizuální

CD a DVD pro sluchově postižené- výukové audio s autentickými zvuky na dané téma jako dopravní prostředky, zvířata aj.- je určeno především dětem s kochleárním implantátem a dětí, se zbytky sluchu a nedoslýchavým. Cvičí rozeznávání zvuků, které slyší v běžném životě.

Nebo DVD pohádky a příběhy s tlumočníkem- mohou být i pro ty nejmenší- trénuje se znakový jazyk a zároveň děti, které určitým způsobem slyší mají i zvukovou odezvu.

Speech Viewer- speciální logopedický počítačový program na podporu rozvoje řeči (se sluchovou i zrakovou zpětnou vazbou). Tento program má k dispozici spousty cvičení k procvičování správné práce s dechem, s hlasitostí a výškou hlasu, správnou artikulací hlásek, rozlišování znělých a neznělých hlásek aj.

6.4. Pomůcky lokomoční a relaxační

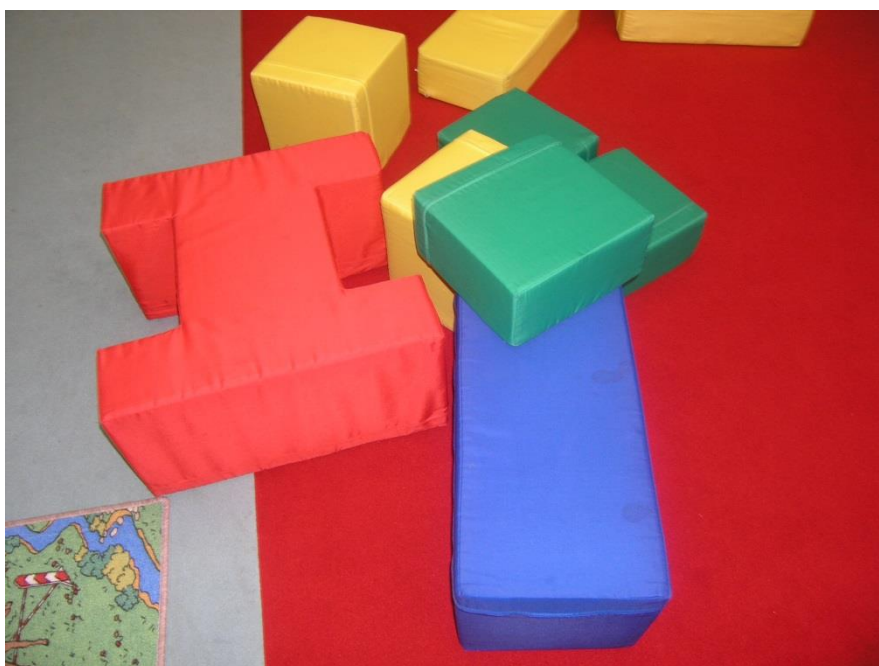
Oblíbená skluzavka pro nejmenší, ale i pro žáky s duálním postižením, mohutná sestava dovoluje pedagogům vytvořit různé variace. Kompenzace postižení- odvaha vylézt a odpoutat se od podložky

Velmi oblíbená autíčka, na nichž se mohou předškoláci vydovářet jednak v herně, ale také venku v prostoru mateřské školy. Barevnost slouží k poznávání barev. K pochopení pojmu jede x nejde, sedí, pojmu velký x malý.

Gumový míč- rozvoj pohybu- gymball lze mít jako balanční míč, nebo k relaxačnímu cvičení a dalších cviků a hrám. Molitanové trojúhelníky s otvorem pro součást barevné maxi stavebnice, pro rozvoj fantazie a manipulace s předměty a rovněž pro spolupráci s vrstevníky.

Látková stavebnice: obsahuje několik různorodých dílů (trojúhelníky, čtverce atd.). Kooperace, poznávání barev a pojmů nahoře x dole, malý x velký. Formou hry u stavění napomáháme dětem k pěstování kamarádských vztahů a pomoci slabším

Trampolínka je již náradí při další fázi odvážných cvičení. Podporuje nebojácnost, samozřejmě rovnováhu i rytmus, Děti mohou skákat pouze za doprovodu dozoru učitelky. Starší děti někdy nedodrží určitá pravidla, proto dospělá osoba musí být velmi ostražitá.

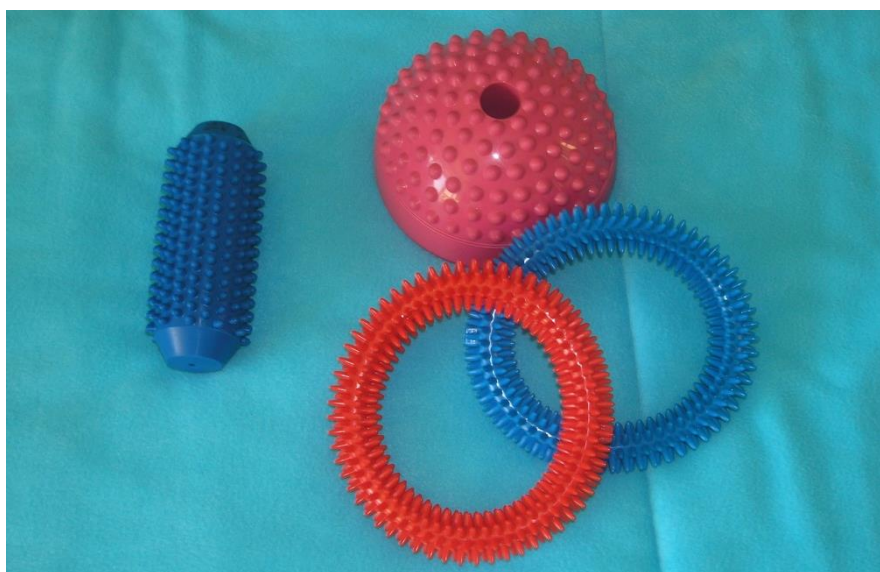

Balanční podložka s kuličkovou dráhou- tato pomůcka se dá využít prvně jednodušeji a to pouze zkouškou rovnováhy dítěte- dítě se snaží udržet s oporou na podložce, posléze bez opory. Pokud je dítě velmi šikovné může

zkusit nejenom balancovat, ale snažit se kuličku dostat do cíle. Motivační pomůcka překonat strach a cvičit rovnováhu dítěte.

Ribstoly mohou sloužit jako stěna k odvaze při odpoutání od podložky. Ribstoly slouží jako opora pro cvičení rovnováhy s barevnými polokoulemi a chůzi na nich. Obruče lze použít k hrám, nebo při relaxačních cvičeních.

Posilovací, balanční, masážní kroužky, polokoule, válečky.

Kuličkový bazén- nabízí bezpečnou relaxaci dětí po cvičení. Barevné, umělohmotné, duté a lehké kuličky působí velmi příjemně a děti zde rády, odpočívají a různě se protahují.

Houpačka pro dvě děti s úchytkou. Relaxační hračka. Při houpání můžeme vytvářet pěkné vztahy mezi kamarády, neboť na vždy a ne všechny děti mají odvahu na houpačku usednout. Pod kontrolou učitelky dodávají odvahu bojácnému dítěti. Pochvala spolupracujícímu kamarádovi je namístě.

7 Diskuze

V rámci této práce byly zmapovány a popsány kompenzační pomůcky didaktické pro edukační proces v mateřských školách pro sluchově postižené.

Zázemím mi byla mateřská škola pro sluchově postižené v Olomouci, kde jsem na základě pozorování ve vyučovacích jednotkách a po konzultacích s pedagogy uvedené školy navrhla osnovu těchto pomůcek.

Cílem bylo tyto pomůcky roztrždit podle účelu a z výsledků vyplývá, že rozdělení pomůcek bylo vhodně zvoleno.

U každé pomůcky jsem provedla deskripci a také nastínila možnosti, jak s touto pomůckou nakládat, aby splnila svůj účel a pomohla dětem ke kvalitativně lepšímu vývoji.

Můžeme polemizovat o správném zařazení některé vybrané pomůcky do kategorie výše stanovených skupin. Je samozřejmé, že zkušený logoped nebo pedagog či poučený rodič využije tu kterou pomůcku k celému spektru činností.

Pokud se bavíme o dostupnosti a pořízení těchto pomůcek, musíme se zajímat rovněž o finanční prostředky. Dostupnost v rámci kompenzačně didaktických pomůcek u nás v České republice, není velmi obtížná. Poměrně dosti firem tyto pomůcky distribuují a jsou dostupné na trhu. Určitou část pomůcek ve školách můžeme nalézt a charakterizovat jako pomůcky elektronické, neboť školy jsou s moderní dobou a využívají plně nových technologií. Tyto pomůcky, jako například interaktivní tabule, s velkou interaktivní plochou, k níž je připojen počítač a datový projektor. Zde můžeme se žáky na promítaný obraz prstem nebo dalšími nástroji tento počítač ovládat. Je namístě tuto frontální činnost ve výuce prokládat činností individuální, kde se znovu a znovu využije námi v této práci sebraných kompenzačních didaktických pomůcek.

Naopak velkým problémem je stránka finanční. V současné době, která je ovlivněná krizí, se finanční zdroje hledají těžko. Ano, mateřské školy pro sluchově postižené dostávají státní příspěvky, ale to je pouze minimum peněz, které je potřeba obstarat na „provoz“ a nákup nejnnutnějších potřebných pomůcek. A tak spousta těchto škol vyhledává nejrůznější sponzory, aby přispěli aspoň nějakou částkou, a tak bylo dopřáno dětem lepší vybavení.

8 Doporučení pro praxi

Na bázi monitoringu velkého množství různých pomůcek, které mají školy k dispozici a které je možné dále zajišťovat různými formami, jsme tyto didaktické kompenzační pomůcky zdokumentovali a dle účelu a zaměření pomůcky popsali. Tento soubor může sloužit například pro potřeby a inspiraci pedagogů, asistentů pedagoga, vychovatelů nebo rodičů a tímto zkvalitnění výchovně vzdělávacího procesu

Pro sluchově postižené dítě předškolního věku je potřeba pomůcky vybírat podle zaměření, tématu, které máme v plánu probírat, ale například v relaxačním bloku také podle zájmů dítěte, aby projevilo o pomůcku zájem a často se k ní vracelo. Pokud chceme rozvíjet a podněcovat pojmovou zásobu, je nutno vybrat adekvátní pomůcku, právě k tomuto účelu určenou. Jedná se převážně o materiály obrázkové, doplňování popisek a pro základní školu již doplňování textové. Můžeme využít obrázků s různými činnostmi a úkoly, kde otázky kladou učitelky (vychovatelky, rodiče). Dítě jistým způsobem reaguje a tímto je postupně můžeme učit komunikaci adekvátní tématu. Zde si ověřujeme, zda dítě našemu sdělení porozumělo. Je samozřejmé, že s dítětem, jež používá ke komunikaci znakový jazyk, budeme hovořit jeho zvoleným komunikačním systémem, musíme tedy dítě respektovat. A na druhé straně dítě, které má kochleární implantát, se budeme snažit motivovat k mluvené hlasité řeči a využijeme například pomůcek audiovizuálních, budeme sledovat nejen kvantitu slovní zásoby, ale taky kvalitu výslovnosti. Zpětná vazba jako poslech zvuků a řečových projevů učitelky, maminky a dalších osob. Na základě nabízeného rejstříku kompenzačních didaktických pomůcek si může pedagog připravit varianty výuky a také korekce i modifikace.

V současné době nacházíme velké množství kvalitních pomůcek, které jsou kompenzačně didaktické a podporují zapojit více smyslů. Pokud můžeme doporučit, tak lze některé pomůcky upravit také ve vlastní režii a z levných materiálů. Je jisté, že pomůcka nemusí pouze naplňovat funkci vzdělávací, ale také například relaxační nebo motivační.

Je důležité nebát se zapojit rodiče do vhodného výběru pomůcek pro své dítě. Neustále je potřebné dostat tyto pomůcky, ale nejen tyto, do podvědomí veřejnosti a hlavně rodičů, kteří by tyto pomůcky mohli použít ku prospěchu

svého vlastního dítěte se sluchovým postižením. Podstatná je i častá konzultace s odborníky mezi ostatními školami, a to nejen v ČR. Využití poradenských center je dalším doporučením, které motivuje samotné rodiče v náročné práci a k obrovské trpělivosti se svým dítětem se sluchovým postižením.

Přejeme všem odborníkům, rodičům i laikům, aby námi sebrané dokumenty a materiály využili ke zjednodušení a zlepšení své intervence ve vztahu k nejmenším dětem a k dalším osobám se sluchovým handicapem.

9 Závěr

Hlavním cílem této práce bylo vyhledat a prezentovat kompenzační pomůcky didaktické, které jsou používány v mateřských školách pro sluchově postižené. Jako jeden z úkolů práce jsem si stanovila popsat možnosti a způsoby využití zdokumentovaných pomůcek v edukačním procesu.

První část bakalářské práce se týká teoretických podkladů, kde využívám zjištěné poznatky renomovaných a v referenčním seznamu uvedených odborníků. Objevují se zde hlavně obecné a teoretické informace, které čtenáře uvádějí do prezentované problematiky.

V další - praktické části, která obsahuje samotný výzkum – tedy dokumentaci ve využití a uplatnění didaktických prostředků v edukačním procesu mateřské školy. Cílem šetření bylo zjistit, jaké didaktické prostředky a pomůcky se využívají. Účel této analýzy bylo identifikovat a popsat možnosti využívání těchto pomůcek ve výuce jako jednoho z tradičních didaktických prostředků.

Tato bakalářská práce představuje možný inspirativní zdroj k navození diskuse o některých otázkách, týkajících se uplatnění didaktických pomůcek v edukačním procesu mateřské školy. Je zřejmé, že se v této oblasti objevuje určitý rozpor mezi různými metodickými doporučeními a jejich reálným využíváním ve školní praxi. Je tedy potřeba dalších výzkumů a samozřejmě také aktivity a zájmu pedagogů.

Za postupnou realizaci a za vznik této bakalářské práce mohu poděkovat pedagogům Mateřské a posléze i pedagogům Praktické školy pro sluchově postižené v Olomouci, kteří mi k pozorování a posléze i výzkumu poskytlí náhled do vyučovacích hodin. Výsledky mé bakalářské práce a celého procesu zkoumání by mohly být pomocnou rukou pracovníkům ve školství, ale i v oblasti výzkumu a doufám, že bude inspirací pro další úspěšné a v dnešní době velmi potřebné výzkumy v této oblasti.

Rovněž by tato práce mohla být přínosem pro rodiče sluchově postižených dětí, kteří docházejí právě do speciálních zařízení pro poradenství, aby se nebáli využívat doporučených kompenzačních pomůcek didaktických v domácí péči o své dítě.

1. Jsou tyto zdokumentované pomůcky vůbec používány v praxi?

Samozřejmě. Uvedené pomůcky v praktické části, jsou především vybrány, vzhledem k jejich přínosu, pro děti a každodennímu užívání.

2. Jsou tvořeny pomůcky samotnými pedagogy, na základně potřeb dětí?

Ano, pedagogové si poměrně často pomůcky vytvářejí, vyrábějí. Nejčastějším důvodem je nedostupnost pomůcek u nás v ČR, jinak druhý a velice výrazný problém tkví v nedostatku financí.

3. Mají pedagogové možnost si pomůcky pořizovat sami, dle vlastního uvážení?

Pokud pedagog „objeví“ určitou pomůcku a usoudí, že by dětem, které vyučuje, pomohla, či výrazně podpořila jejich motivaci, tvořivost, aj. může se poradit se svým nadřízeným o koupi. Ovšem většina pomůcek se pořizuje v rámci utvoření a prezentování projektů, které jsou dotovány z různých zdrojů.

4. Jsou pomůcky opravdu ku pomoci dětem, které je využívají?

Ano, určitě. Je potřeba neslyšící děti motivovat a to hlavně k řeči, k porozumění psaného textu ke komunikaci, která pokud se cvičí a postoupí na určitou úroveň, láme sociální bariéry. A pomocí těchto uvedených pomůcek, se to opravdu děje.

10 Souhrn

Práce měla za cíl „zmapovat“, popsat a utřídit kompenzační pomůcky didaktické, používané v mateřských školách pro sluchově postižené. I když je dnešní doba velmi vyspělá, neustále dochází k velké neinformovanosti našich občanů o lidech s postižením. Stejně tak, je to i u jedinců se sluchovým postižením. Tato práce by mohla být, dle mého názoru, použita jako inspirace, a to nejen pro jiné mateřské školy pro sluchově postižené v České republice, ale současně pro rodiče sluchově postižených dětí o některých možnostech, kde lze zahrnout i podvědomí o možných didaktických pomůčkách.

V první části bakalářské práce jsou vymezeny základní teoretické pojmy. Veškeré vědomosti jsou získány z rozboru vybraných a dostupných materiálů, literatury a publikací, které se vztahují k tomuto tématu. Zmiňuji se v této teoretické části o základním rozdělení sluchového postižení, komunikaci, o výchově a vzdělávání, kompenzačních i didaktických pomůčkách.

V další části - praktické - najdeme osnovu pro dané kompenzační pomůcky didaktické. Tyto pomůcky jsou zde uvedeny nejen popisem, ale také autentickou fotografií. Výběr pomůcek byl prováděn na základě návštěv a konzultací v mateřské škole pro sluchově postižené v Olomouci vždy s komentářem speciálního pedagoga. Škála kompenzačních pomůcek didaktických, demonstrovaných v této práci, je u dětí velmi oblíbená a tyto pomůcky jsou takřka denně používány. Z výsledků monitoringu vyplývá, že některé pomůcky jsou běžně dostupné a jsou například používány širokou veřejností, nabývají velkého významu právě v edukačním procesu sluchově postižených. Jiné pomůcky jsou zase tak specifické, že by nenaplnily své poslání u dětí majoritní skupiny.

Didaktické pomůcky pro děti se sluchovým postižením, jsou nezbytnou součástí výchovy a vzdělávání. Dítě, které má sníženou schopnost jednoho ze smyslů, potřebuje motivaci a podněcování k dalším činnostem a tyto pomůcky jim v tom pomáhají.

11 Summary

The thesis aimed to map, describe and organize compensatory didactic aids, used in kindergartens for hearing impaired. Although the present time is very advanced, always it leads to great ignorance of our Citizen about people with disabilities. Likewise, it is in individuals with hearing impairment. This thesis could be, in my opinion, used as an inspiration, not only to another schools for hearing impaired in the Czech Republic, but also for parents of hearing impaired children on some options, which can include awareness of the potential of didactic aids.

In the first of the bachelor thesis are defined the basic theoretical concepts. All knowledge is obtained from the analysis of selected and available materials, literature and publications that relate to this topic. In this theoretical part I mention the basic distribution of hearing impaired, education and training, compensation and didactic aids.

In the next practical section we find an outline for the didactic compensatory aids. These aids are listed here not only described, but also with authentic pictures. Selection of aids was conducted on the basis of consultations and visits in school for hearing impaired in Olomouc and always with the consent of the special education teacher. The range of compensatory didactic aids demonstrated in this thesis, is very popular among the children and these aids are used almost daily. The monitoring results show that some aids are commercially available and for example are used by general public, become very great importance in the educational process of hearing impaired. Other aids are so specific that it would not meet its mission for the majority group of children.

Teaching aid for children with hearing impairment are an essential part of education. A child who has decreased ability of one of the senses, needs motivations and encouragement to other activities and these aids help him in this.

12 Referenční seznam

- Anonymous. *Jak číst audiogram*. Retrieved 2. 7. 2013 from the World Wide Web: <https://w1.hearing.siemens.com/cz/05-about-hearing/02-understanding-hearing-impairment/01-nedoslchavost/05-how-to-read-an-audiogram/how-to-read-an-audiogram.jsp>
- Anonymous. *Jak pracuje kochleární implantát Nucleus*. Retrieved 15. 7. 2013 from the World Wide Web: http://www.aima.cz/jak_slysime.htm
- Anonymous. *Jak pracuje kochleární implantát Nucleus*. Retrieved 15. 7. 2013 from the World Wide Web: <http://kochlear.cz/index.php?text=2>
kochlearni-implantat-vseobecne-informace
- Anonymous. *Mateřská škola pro sluchově postižené*. Retrieved 20. 7. 2013 from the World Wide Web: <http://www.neslhc.com/mssp.php>
- Anonymous. *Naše MŠ*. Retrieved 20. 7. 2013 from the World Wide Web: <http://www.sluch-ol.cz/index.php?nid=6800&lid=cs&oid=3129946>
- Boroš, J. (2002). *Úvod do psychologie*. Bratislava: IRIS.
- Čábalová, D. (2011). *Pedagogika*. Praha: Grada.
- Felcová, J. *O školce*. Retrieved 20. 7. 2013 from the World Wide Web: <http://www.pipan.cz/cs/uvod>
- Hahn, A. et al. (2007). *Otorinolaryngologie a foniatrie v současné praxi*. Praha: Grada.
- Holmanová, J. (2005). *Raná péče o dítě se sluchovým postižením*. Praha: Septima.
- Horáková, R. (2012). *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál.
- Houdková, Z. (2005). *Sluchové postižení u dětí – komplexní péče*. Praha: Triton.
- Hroboň, M. Jedlička, I., & Hořejší, J. (1998). *Nedoslýchavost*. Praha: Makropulos.
- Hrubý, J. (1998). *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených.
- Chráska, M. (2007). *Metody pedagogického výzkumu: základy kvalitního výzkumu*. Praha: Grada.

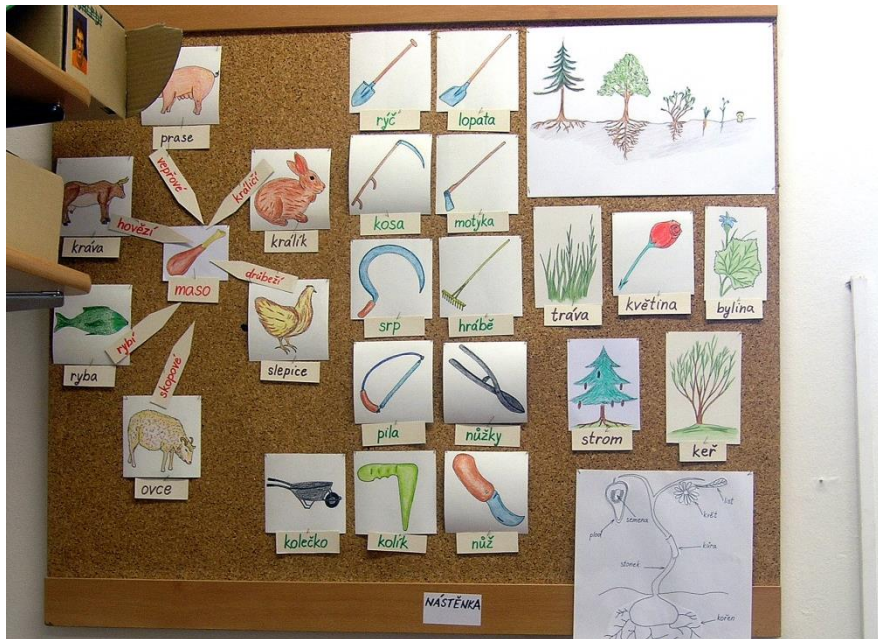
- Janotová, N. (1996). *Reedukace sluchu sluchově postižených dětí v předškolním věku*. Praha: Septima.
- Janotová, N. (1996). *Rozvíjení zrakového vnímání a odezírání sluchově postižených dětí*. Praha: Septima.
- Janotová, N. (1999). *Odezírání u sluchově postižených*. Praha: Septima.
- Kolář, Z. et al. (2012). *Výkladový slovník z pedagogiky*. Praha: Grada.
- Komorná, M. (2008). *Systém vzdělávání osob se sluchovým postižením v ČR a specifika vzdělávacích metod při výuce*. Praha: Hewer.
- Krahulcová, B. (2002). *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- Lechta, V. et al. (1990). *Logopedické repetitorium: teoretické východiská súčasnej logopédie, moderné prístupy k logopedickej starostlivosti o osoby s narušenou komunikačnou schopnosťou*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Lejska, M. et al. (1994). *Základy praktické audiologie a audiometrie*. Brno: Institut pro další vzdělávání, pracovníků ve zdravotnictví.
- Lejska, M. (2003). *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido.
- Leonhardt, A. (1999). *Úvod do pedagogiky sluchovo postihnutých*. Bratislava: Sapientia.
- Ludíková, L. (2002). *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Ludíková, L. (2006). *Speciální pedagogika – Andragogika*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Potměšil, M. (1999). *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna.
- Potměšil, M. (2007). *Sluchové postižení a sebereflexe*. Praha: Univerzita Karlova.
- Průcha, J. Walterová, E., & Mareš, J. (2003). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
- Pulda, M. (1992). *Surdopedie se zaměřením na raný a předškolní věk*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogiky.
- Pulda, M., & Lejska, M. (1996). *Jak žít se sluchovou vadou*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví.

- Skákalová, T. (2011). *Uvedení do problematiky sluchového postižení*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Souralová, E., & Langer, J. (2005). *Surdopedie: Studijní opora pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta.
- Strnadová, A. (2008). *Technické pomůcky pro nedoslýchavé*. Retrieved 14. 7. 2013 from the World Wide Web: <http://ruce.cz/clanky/619-technicke-pomucky-pro-nedoslychave>
- Strnadová, V. (2001). *Hádej, co říkám, aneb, Odezírání je nejisté umění*. Praha: ASNEP.
- Šándorová, Z. (2003). *Vybrané kapitoly z komprehenzivní surdopedie*. Hradec Králové: Gaudeamus.

Legislativní normy a strategické dokumenty

- Parlament ČR. (2008). *Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob*.

12 Přílohy

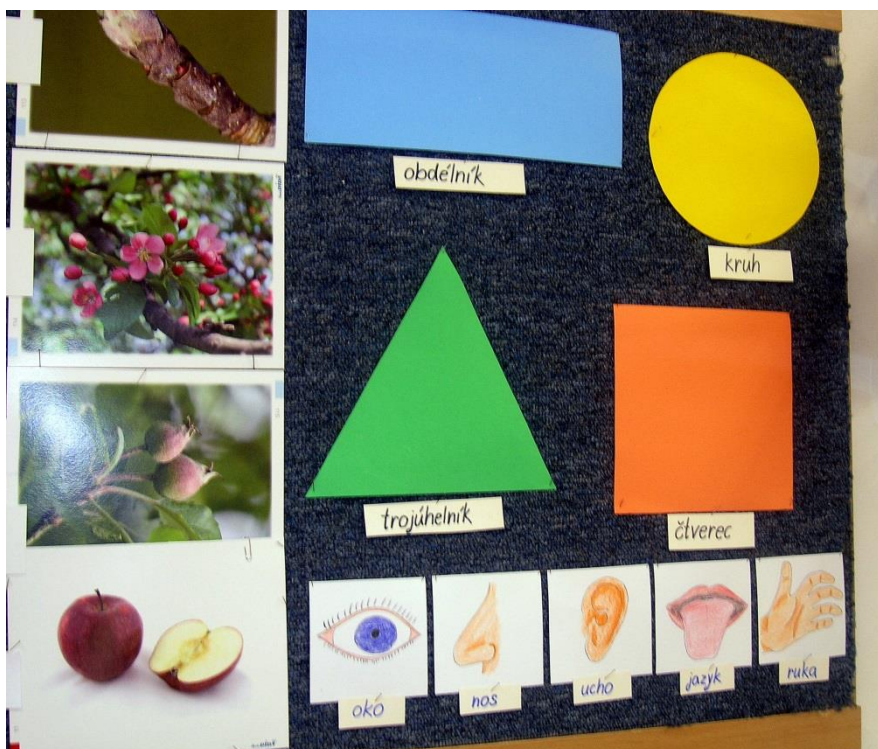

Tematické obrázky, vždy s popiskem pro rozvoj slovní zásoby dítěte (přiřazení slova (názvu) jako takového ke konkrétní věci). Na obrázcích jsou předměty, s nimiž se žák setkává na výuce i v každodenním životě po příchodu domů do rodiny.

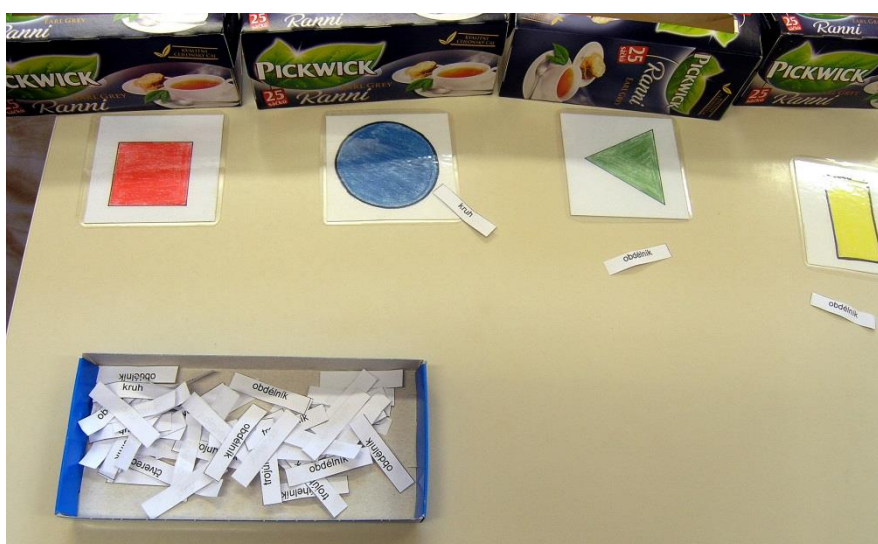
(autor: Bc. Erik Kovařík)

Obrázky přírodopisné- rozpoznávání a popis rostlin, fotografie a základní pojmy.

Zde je pomůcka pro předmět matematiku, kde děti mají na nástěnce znázorněny geometrické tvary, a to nejen obrázkově, ale také písemnou formou. Také zde vidíme jednoduché popisky jednotlivých smyslů člověka, i když se žáci neučí logicky, ale názorně- zrak = oko, čich = nos, sluch = ucho...Poté si vyzkouší jednotlivé smysly člověka na názorných ukázkách.

Obrázky s geometrickými tvary, ke každé patří jedna krabička, do které děti hází (rozřazují) papírky s názvy právě daných geometrických tvarů. Slovní reedukace.

(autor: Mgr. Gabriela Budínová)

Svět kolem nás- žákům jsou nabízeny obrázky z přírodního prostředí, s nimiž se mohou setkávat běžně. Vidíme zde nejrůznější rostliny. Přesto je velmi náročné pro tyto žáky si danou látku osvojit.

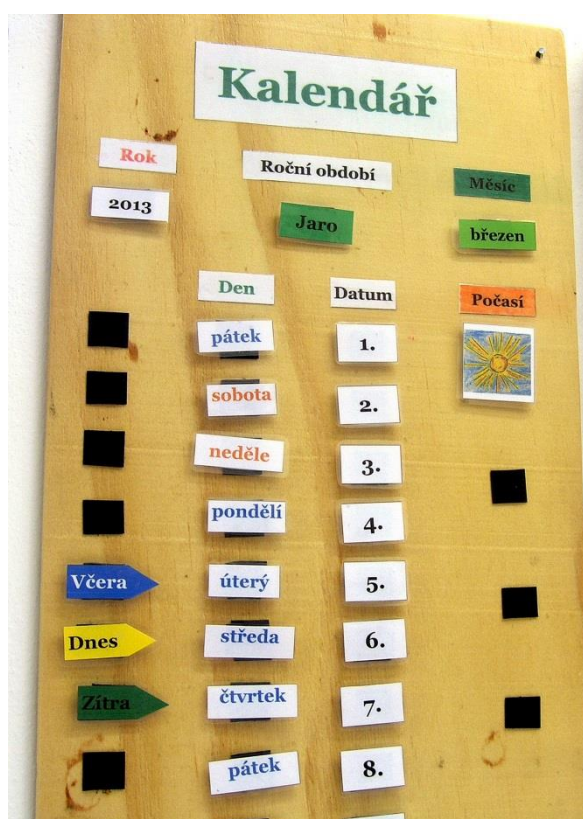

Poznávání luštěnin (přírodnin), a to zrakem či hmatem: možnost využít k tvorbě rytmických nástrojů, nebo pomocí nich tvořit obrázky.

Žák se seznamuje s různými druhy a typy cukru, které nachází ve školní jídelně, kuchyni, doma aj. (autor: Mgr. Gabriela Budínová)

Tyto kartičky jsou využívány k vysvětlení následující činnosti, porozumění mezi učitelem a dítětem. (autor: Mgr. Marcela Štolcarová, Mgr. Gabriela Budínová)

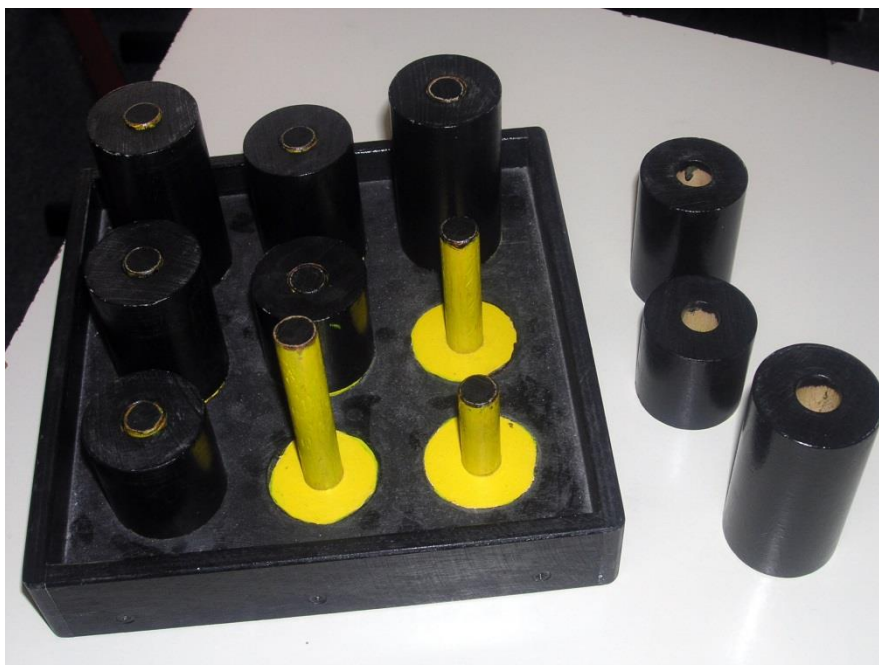
Kalendář: který je součástí každého dne dětí ve třídě. Společně si řeknou který rok, roční období, měsíc, den aj. právě mají. Podporuje se jejich schopnost

orientace v čase a prostoru orientace ke své osobě. Nesporně velmi důležitá pomůcka.

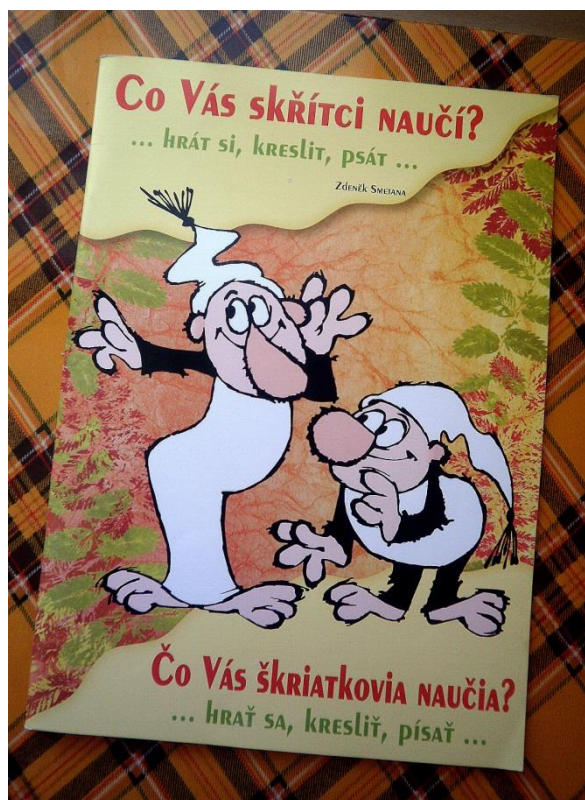
(autor: Bc. Erik Kovařík, Mgr. Gabriela Budínová)

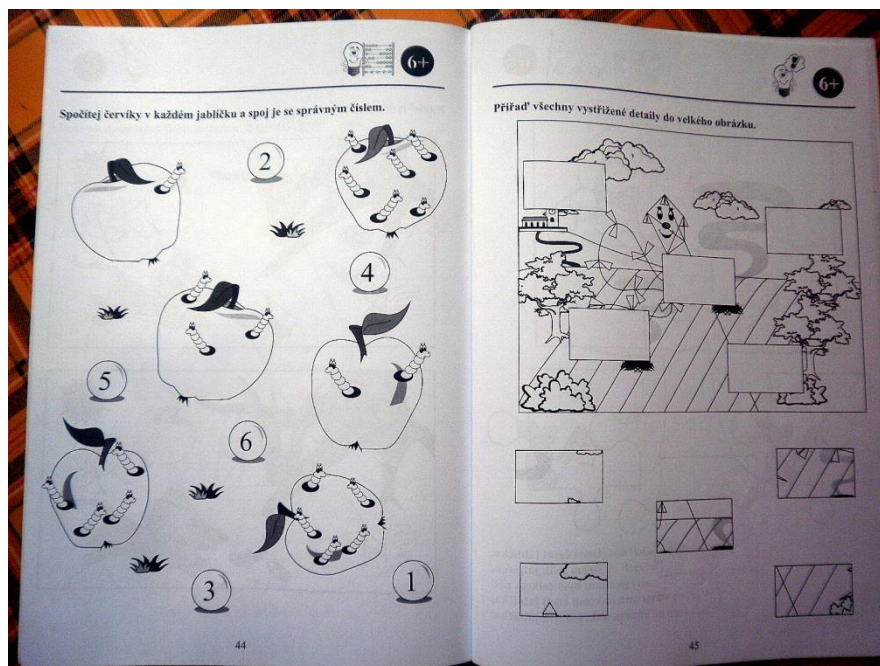
Dosazování tvarů do stejně tvarovaného otvoru. Schopnost rozeznat tvary a barvy.

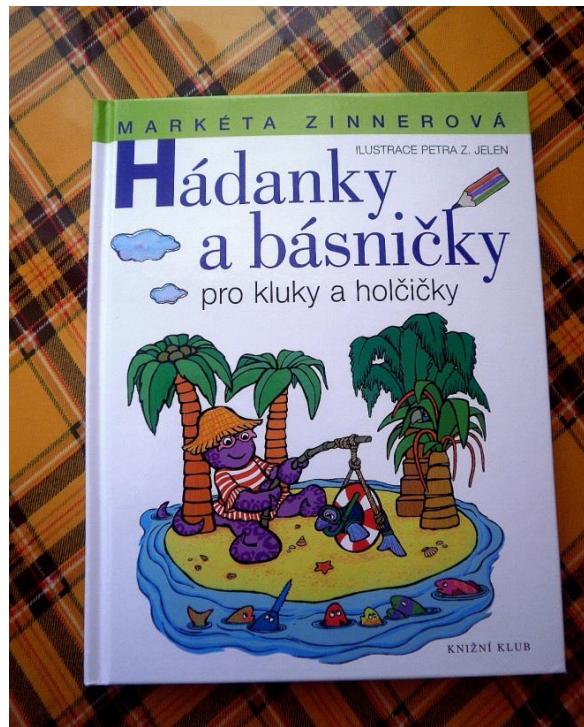
Nasazování válečků na správně vysoké kolíky. Schopnost rozeznat, porovnat velikost předmětů, trénink odhadu.

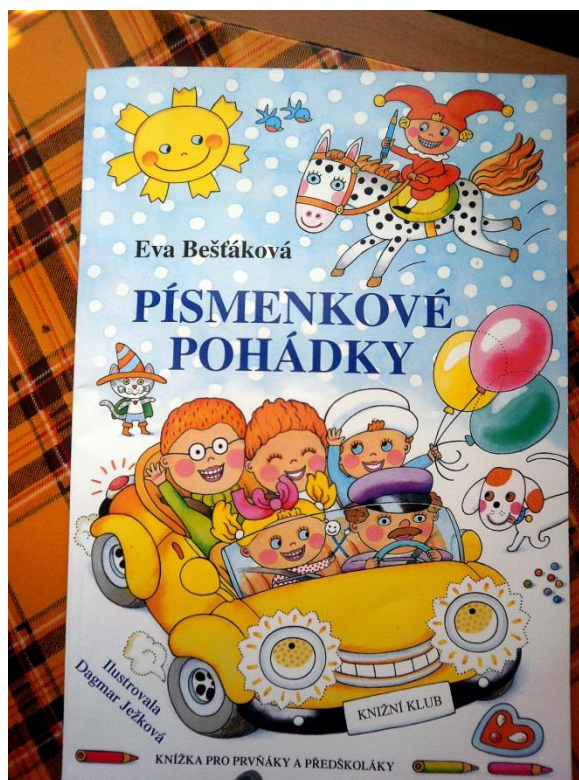
Co Vás skřítkci NAUČÍ? ...hrát si, kreslit, psát...-Pracovní materiál pro děti, kde najdeme různá cvičení, od spojovaček po různá vybarvování. Tento materiál je pestře ilustrovaný. Děti procvičují poznávání barev,

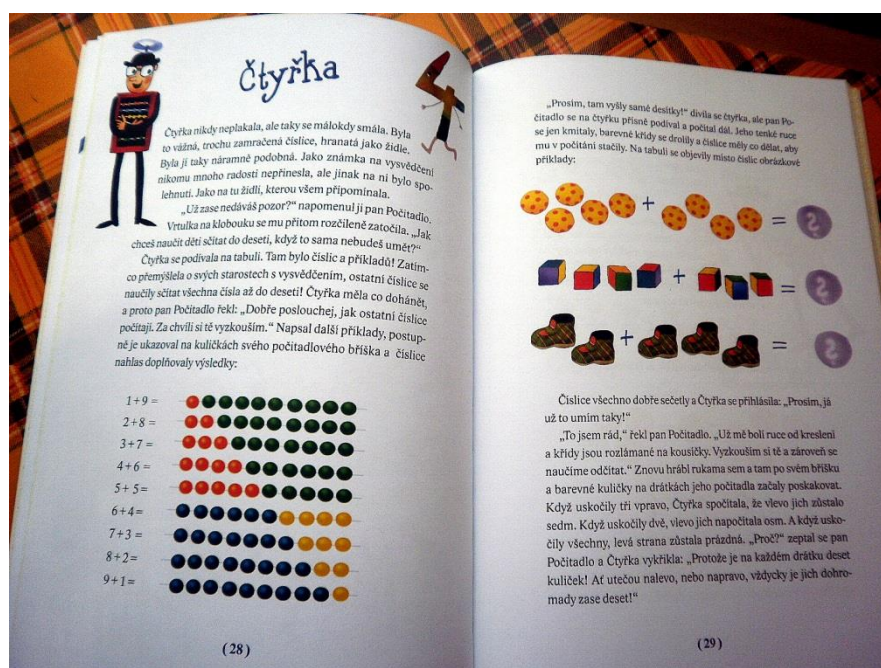
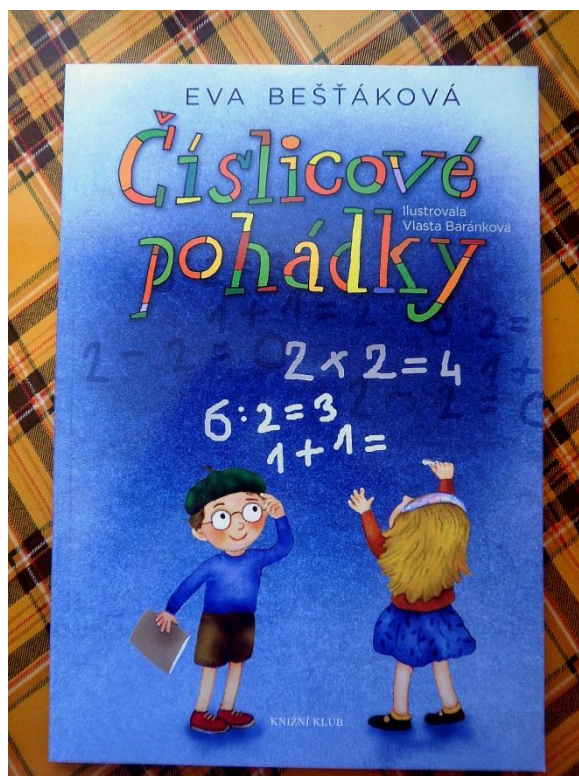
Omalovánky moudré sovy- Tyto omalovánky jsou určeny dětem už od 3 let. Zde lze procvičovat pozornost dítěte, cvičit paměť, procvičovat barvy aj.

Hádanky a básničky pro kluky a holčičky- Tato knížka je pestře ilustrovaná, podněcuje dítě hravou formou k myšlení a fantazii.

Písmenkové pohádky- dětská knížka určena pro školáky, ale i předškoláky. Text je vždy zaměřen na jedno písmeno z abecedy.

Číslicové pohádky- knížka vytýčena spíše pro děti již na základní škole, texty jsou ovšem doplněny vždy o ilustrace korespondující s tím textem.

Svítilí glóbus- pro děti je zajímavý tím, že ho můžeme rozsvítit, získáme pozornost dětí a při lehkém výkladu, se i něco naučí.

Povím ti mami- v této didaktické hře se děti učí písmenka rychle a hlavně zábavně. Děti mají za úkol sestavit z obrázkových kartiček správné pořadí tak aby vznikl logický příběh. Děti se tak učí schopnosti vizuální analýzy,

zdokonalování vyjadřovacích schopností, orientace v čase a prostoru. Rozvíjí představivost a postřeh dětí.

Stavění obrázků z přírodnin- nejdříve poučné vyprávění o přírodninách, potom děti přírodniny sbírají venku a nakonec z nich tvoří různé obrázky. Děti

Triangl, hrkačka aj.- děti hrají do rytmu známých dětských písniček.

Balanční podložka, které u dětí v MŠ používají na za dopomoci dospělé osoby. Lze využít i nácvik pojmů malý x velký a pojmů barvy.

Relaxační polštář ve tvaru písmene „E“.

Polohovací housenka- je to zklidňující pomůcka slouží dětem k relaxaci, protažení. Můžeme jí využít při čtení pohádek, nebo při dívání se na TV.

Slouží také k relaxaci a zklidnění dítěte- opět můžeme využít při čtení pohádek či sledování TV.